

תּוֹשַׁבְתֵּי
IJAR
SIVAN
רוֹשׁ חֹדֶשׁ
ROŠ CHODEŠ

VĚSTNÍK ŽIDOVSKÝCH NÁBOŽENSKÝCH OBCÍ
V ČESKÝCH ZEMÍCH A NA SLOVENSKU

K článkům o revitalizaci židovských památek (str. 6–9).

Na snímcích 1–3 je synagoga v Brandýse n. L., na 4. snímku Stará synagoga v Plzni. Foto Jiří Stach.

ZASEDÁNÍ RADY FŽO V ČR

Ve středu 14. dubna zasedala poprvé v letošním roce Rada FŽO v ČR. Na programu jednání bylo následujících sedm bodů: 1. Kontrola zápisu z posledního zasedání Rady FŽO (2. 12. 2009); 2. Výsledky hospodaření FŽO za rok 2009; 3. Nadace Ezra – hlasování o kandidátech do správní rady; 4. Projekt Revitalizace židovských památek v ČR: a/ Doplnění řídicího týmu projektu revitalizace židovských památek o zástupce ŽOP a NFOH, b/ Pověření řídicího týmu projektu revitalizace židovských památek vyhodnocováním výběrových řízení v roce 2010; 5. Vyúčtování daru ŽMP za rok 2009; 6. Otázka zveřejňování zápisů z Rady FŽO; 7. Různé.

1/ Kontrola zápisu. V tomto bodě, v souvislosti s výběrem zástupců federace do správní rady Evropského institutu odkazu šoa, které z důvodů časové tísně provedlo prezidium FŽO a následně, jak stanovuje statut, je předložilo ke schválení radě, bylo přijato následující usnesení:

Pokud prezidium bude muset z důvodů časové tísně rozhodovat ve věcech, které přísluší Radě FŽO, bude komunikovat se členy rady prostřednictvím moderních komunikačních prostředků, jako je např. e-mail tak, aby členové rady mohli být informováni před přijetím rozhodnutí.

Hlasování bylo přítomno 34 členů rady, pro bylo 28, proti 1, zdrželo se 5; **usnesení bylo přijato.**

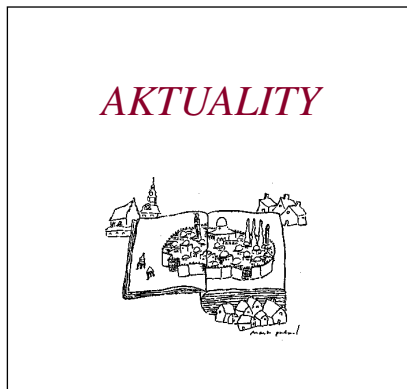
2/ Výsledky hospodaření FŽO za rok 2009. Podklady k tomuto bodu byly rozeslány s pozvánkou, rozpočet FŽO jako celku byl dodržen. Návrh usnesení: *Rada bere na vědomí bez připomínek předloženou zprávu o hospodaření a souhlasí s ní.*

Přítomno bylo 35 členů rady, pro 34, 1 se zdržel; **usnesení bylo přijato.**

3/ Nadace Ezra – hlasování o kandidátech do správní rady. Ve stanoveném termínu byli navrženi tři kandidáti: T. Kraus, G. Gärtner a P. Györi. Tajné volby se zúčastnilo 34 členů rady, P. Györi získal 25 hlasů; G. Gärtner 23; T. Kraus 18. **Do správní rady nadace Ezra byli zvoleni na příští tříleté období Peter Györi a Gustav Gärtner.**

4/ Projekt Revitalizace židovských památek. a) Předseda J. Daniček doporučil rozšířit řídicí tým projektu o další 2 členy: Jiřího Pacovského, člena ŽOP, a p. Martu Malou, ředitelku NFOH. Oba kandidáti se osobně představili, o každém z nich bylo hlasováno zvlášť. Přítomno 36 členů rady; **M. Malá byla schválena 33 hlasy, zdrželi se 3. J. Pacovský schválen všemi hlasy přítomných.**

b) Dosud proběhla dvě výběrová řízení. V prvním byla vybrána firma ORGAMET,

zabývající se metodikou a zadáváním veřejných soutěží; bude komplexně zajišťovat administraci zadávacích řízení na veřejné zakázky v rámci projektu Revitalizace židovských památek v ČR. Druhé výběrové řízení bylo vypsáno na firmu, jež projekt zpracovala k podání žádosti o dotaci. Zde se jako první umístila a žádost vypracovala brněnská firma zabývající se poradenstvím v organizačních a ekonomických záležitostech: EUFC, s. r. o. Letos budou vyhlášeny veřejné soutěže na výběr generálního projektanta a na výběr generálního stavebního dodavatele; proběhne i několik malých výběrových řízení, týkajících se personálního zajištění projektu.

Návrh usnesení: *Řídicí tým, ustanovený Radou FŽO, bude pověřen otevíráním obálek a vyhodnocováním výběrových řízení v rámci projektu Revitalizace židovských památek v ČR v roce 2010.* Přítomno bylo 35 členů rady; 34 bylo pro, 1 se zdržel, **usnesení bylo přijato.**

5/ Vyúčtování daru ŽMP za rok 2009. Odevzdaná vyúčtování prověřily sekretariát FŽO, revizní komise FŽO a dozorčí rada ŽMP. DR neshledala větších nedostatků, několik případů nutno ještě dorešit. ŽMP poukáže prostředky FŽO, která následně uzavře smlouvy s ŽO a přidruženými organizacemi, kterým byla vyúčtování schválena.

6/ Otázka zveřejňování zápisů z Rady FŽO. Prezidium projednávalo možnost zveřejňování zápisů. Konstatovalo, že všichni zainteresovaní členové federace zápisy dostávají. Prezidium doporučuje radě, *aby uložila předsedovi FŽO po každém zasedání rady vypracovat na základě zápisu z jednání informaci pro veřejnost; tato informace bude obsahovat vždy nejméně všechna hlasování a jejich výsledky. Text bude publikován v Roš chodeš a na webových stránkách FŽO.*

Pro diskusi byl vznesen protinávrh: Obec mají právo zveřejňovat zápis z rady za doručení pravidel ochrany osobních dat.

Hlasování o protinávruhu: přítomno bylo 32 členů rady; 11 pro, proti 13, zdrželo se 8, **protinávrh návrh nebyl přijat.**

Hlasování o návrhu Prezidia FŽO: přítomno 32 členů rady, pro 26, proti 1, zdrželo se 5, **návrh prezidia byl přijat.**

7/ Různé. Plánované zřízení židovské informační agentury při FŽO: předseda navrhuje odložit termín zahájení příprav vzhledem k tomu, že představitel FŽO i sekretariát jsou zaneprázdněni v souvislosti se zahájením projektu revitalizace; – J. Munk informoval, že **16. května** bude tradiční terezínská tryzna, na kterou přítomně zve; – P. Rubín informuje, že v Karlových Varech byl otevřen košer hotel; – P. Hermann zve na výstavu „Zmizelé a nalézané osudy“ do Českých Budějovic.

Příští zasedání Rady FŽO se plánuje na druhou polovinu července 2010. *jd*

ČESKÝ LEV PRO ZAPOMENUTÉ TRANSPORTY

Poslední díl filmové tetralogie režiséra a scenáristy Lukáše Příbyla *Zapomenuté transporty* (viz Rch 4/2008) získal v březnu ocenění Český lev za nejlepší dokument roku 2009. Dokument o východním Polsku se soustřeďuje na psychiku lidí na útěku, kteří se museli pořád skrývat, neustále předstírat, že dne na den měnit identitu.

Připomínáme, že celý pozoruhodný cyklus vyšel jako kolekce čtyř DVD (4 filmy x 90 minut). Cena setu je 860 Kč plus poštovné. V případě zájmu ho objednávejte na adrese zapomenutetransporty@gmail.com.

red

OBSAH

Židovské dimenze v Berlíně **3**
 Sidry na tento měsíc **4–5**
 Na dalších padesát let
 rozhovor s ing. J. Kindermannem **6–7**
 Pomoc z Evropy
 o projektu Revitalizace židovských
 památek v ČR **8–9**
 „A vypravuj synu svému“
 hagady v Galerii R. Guttmana **10**
 Judaistika v Olomouci **11**
 Svědectví starých skicářů
 kreslíř a grafik Julius Singer **12–13**
 K obrazu božimu
 vztah k Nežidům v pojetí Maharala
 a rabi Hellera **14–15**
 V Katyni zahynuli i Židé **16**
 Zemřel překladatel Talmudu **17**
 Pesachová večere
 ... a další události **18**
 IZRAEL: Eichmann po 50 letech **19**
 Kalendárium **20**
 Zprávy, kultura, inzerce **22–24**

O tom, že American Jewish Committee, (AJC) je jednou z nejuspěšnějších organizací, která se dlouhodobě zabývá spoluprací s židovskými komunitami po celém světě, jsme již vícekrát referovali. Dvacetileté výročí pádu komunismu v Evropě bylo i pro tuto významnou instituci důvodem k zamyšlení a k bilancování toho, co se za uplynulá léta podařilo. Německá kancelář AJC proto svolala na konec března do Berlína mezinárodní sympozium pod názvem **Židovské dimenze let 1989/1990.**

NA ČERVENÉ RADNICI

Setkání se uskutečnilo na proslulé berlínské Červené radnici pod záštitou primátora Klause Wowereita, jehož zastupoval státní tajemník

André Schmitz. Po jeho úvodním slovu se ujali moderování ředitelka berlínské pobočky AJC Deidra Bergerová a rabín Andrew Baker, ředitel AJC pro mezinárodní styky. On sám byl vždy hnacím motorem všech projektů, které AJC v uplynulých dvou desetiletích realizoval nejen v Evropě, ale i v ostatních částech světa, až už to byla záchrana židovských památek (nedávno otevřel zrekonstruovanou synagogu v Káhiře) nebo odškodnění pro oběti šoa. Jeho zásluhy ostatně neopomněla zmínit většina vystupujících. Ti se však zaměřili nejen na vzpomínky z dob pádu železné opony, ale i na komentáře ke zcela současným tématům a problematice, jíž se židovské komunity zabývají dnes.

Edward Serotta je významný americký fotograf a novinář. Mnozí mají dodnes v paměti jeho černobílé reportážní záběry prvních kroků Václava Havla na Pražském hradě, tančící mládež při oslavách židovských svátků v Budapešti, ale také pouličních tragédií v obleženém Sarajevu. Edward – rodák ze Savannah v Georgii – žil snad ve všech evropských metropolích, teď již delší dobu působí ve Vídni, kde založil institut Centropa, který na základě osobních vzpomínek a dobových fotografií mapuje předválečný život evropských Židů (www.centropa.org). A právě tento projekt představil i berlínskému publiku.

Také Ruth Ellen Gruberová je Američanka, která žije již dvacet let v Evropě. Usadila se nakonec v Itálii, kde se její otec zasloužil o významné archeologické nálezy. Pravidelně však cestuje po celém „starém kontinentu“ a věnuje se zejména židovským památkám. Napsala několik průvodců, které patří k nejvyhledávanějším publikacím amerických turistů. (Poslední z nich pod názvem *Jewish Heritage Travel* vydal v loňském roce dokonce National Geographic.) O židovských památkách paní Ruth také – vedle

moderování jednoho z panelů – referovala. Podle jejího názoru se o ně v Evropě stará nejlépe Česká republika. Je to dáno jednak úsilím FŽO, ale také vstřícností příslušných orgánů a hlavně zájmem české veřejnosti.

VELKÉ ROZDÍLY

Podstatná část sympozia se věnovala problémům současné židovské komunity v Německu. Ta je dnes – díky masivní imigraci ze zemí bývalého Sovětského svazu – třetí největší v Evropě. Většina jejich zástupců,

proběhla obdobná diskuse na půdě Evropského židovského kongresu. A jak tam, tak také zde v Berlíně se účastníci – za vehementního souhlasu publika – shodli na tom, že připomínka šoa zůstává jedním z neaktuálnějších témat i dnes, po více než sedmdesáti letech od začátku války. Do tohoto kontextu zapadá i činnost *Task Force for International Cooperation on Holocaust Education, Remembrance and Research*. O této instituci s nepatřičně dlouhým názvem (jedná se o jeho nahrazení „marketingově“ přijatelnějším jménem) jsme mnohokrát informovali, FŽO v ní má svého zástupce. O její současné činnosti referovala ředitelka Kathrin Meyerová.

Tímto tématem se zabýval i J. D. Bindenagel, viceprezident prestižní Univerzity DePaul v Chicagu, který v administrativě prezidenta Clintona zastával pozici klíčového vyjednavče a organizátora tzv. Washingtonské konference o restituci židovského majetku. V příspěvku ocenil pražskou a terezínskou konferenci, která se těmito otázkami zabývala (viz *Rch* 8/2009). Považuje také za důležité, aby agendu vedl renomovaný ústav s širokou mezinárodní podporou, a vítá založení Evropského institutu odkazu šoa, který bude působit v Praze a v Terezíně. Referát k těmto tématům, ale i ke zkušenostem české židovské komunity měl autor tohoto příspěvku.

NEJEN VÝCHODNÍ EVROPA

Nejen komunity ve východní Evropě se potýkají s problémy. K dnes již notoricky problematickým zemím, kde se v poslední době výrazně zvýšily projevy antisemitismu, jako jsou Anglie a Francie, se přidalo i Švédsko. Tam se antisemitská rétorika dostala i do komunální politiky. Peter Wlodarski, redaktor významného stockholmského deníku *Dagens Nyheter*, však považuje tento jev za lokální; týká se údajně pouze přístavního města Malmö, kde se v poslední době usadila početná arabská – a zejména palestinská – komunita.

Přesto, že mnozí považují situaci v Polsku za přinejmenším problematickou, významný novinář a spisovatel Konstantin Gebert je opatrným optimistou. Zdá se, že antisemitské nálady jsou věci spíše starší generace, mladí lidé dnes zdaleka nepodléhají zjednodušeným předsudkům. K. Gebert také vzpomínal na převratné události spoje s hnutím Solidarita a s pádem komunismu, kterých se sám výrazně účastnil.

Berlínské sympozium nebylo tedy jen ohlednutím se po minulosti, ale i podnětným zamyšlením k současnosti i budoucnosti židovských komunit na „starém kontinentě“.

TOMÁŠ KRAUS

BERLÍNSKÉ DIMENZE

Konference k 20. výročí pádu komunismu

včetně tajemníka Stephana Kramera, si však stýskala nad nezájmem její velké části o kulturní, společenské a náboženské akce. Bývalý izraelský velvyslanec Avi Primor mnohé nadzvedl tím, že prozradil vlastní recept, jak je učinit atraktivními – nabízet při nich vodku a gefilte fiš.

O tom, že se současná židovská komunita těší v Německu velmi dobrému postavení, svědčí mimo jiné i fakt, že dlouholetý spolupracovník berlínské kanceláře AJC Sergey Lagodinsky, který sám pochází ze Samary, se stal zakladatelem Sdružení židovských sociálních demokratů, prvního parlamentního politického uskupení svého druhu od doby nacistického převratu.

V jiných zemích Evropy je však situace dramaticky odlišná. Svě o tom ví například Anatolij Podolskij z ukrajinského Střediska pro studium holokaustu. Přesto, že se politická reprezentace jeho země hlásí k odkazu obětí šoa, jeho práce není jednoduchá. Při nedávném výročí masakru v Babim Jaru byl představen rozsáhlý projekt na kultivaci celého tohoto kyjevského území, který je nyní – jak se zdá – zcela zapomenut. Na Ukrajině, v Bělorusku, ale i v některých pobaltských státech se nachází dodnes množství masových hrobů obětí nacismu, které nejsou ani označeny. Na těchto místech se mnohdy plánuje nová výstavba, aniž by se respektovala jejich pieta, mnohdy se o masových hrobech vůbec neví. Středisko úzce spolupracuje s francouzským aktivistou páterem Patrickem Dubiosem a za účasti AJC se mu podařilo přesvědčit úřady o nutnosti změny přístupu k celé věci.

JE TO STÁLE ŽIVÉ TÉMA

Šoa bylo také tématem jednoho z diskusních bloků. Panelisté se zamýšleli nad tím, zda se již memento holokaustu nevyčerpalo a zda je nutné ho po tak dlouhé době neustále připomínat. Je to mimochodem téma, kterým se zabývají mnohé židovské instituce, nedávno

BEMIDBAR 4M 1,1–4,20

„Toto jsou jména mužů, kteří vám budou stát po boku: z Rubena: Elicur, syn Šedeurův, ze Šimeona: Šelumiel, syn Curišadajův, z Judy: Nachšon, syn Aminadabův...“ (4M 1,5–7)

Co mi paměť sahá, nahlížela většina světa – a dokonce toho ortodoxního – na ortodoxní judaismus jako na konzervativní, vyčpělou a staromódní životní cestu, jejíž následovníci se zdráhají vzdorovat novým výzvám a raději zalézají do ulit jako šneci.

Komentář Midraše k sidře Bemidbar ale tvrdí, že strnulá, opatrná existence bez riskování není zásada, již by Tóra preferovala.

Váhavostí a obezřetností se rozhodně nevyznačuje Nachšon, princ z kmene Juda, který skočil do Rákosového moře na útěku před Egypťany. Teprve potom, co takto vyjádřil svou víru v Hospodina, učinil Všemohoucí zázrak a moře rozdělil.

Midraš (jež zaznamenává také B. T., *Bava batra* 91a) zdůrazňuje, že kurážný Nachšon měl čtyři syny, jeden z nich byl Elimelech, manžel Naomi, a další Šalmon, otec Boazův; takže Nachšon byl otec a praotec dvou důležitých postav v Knize Rút, kterou budeme číst zakrátko o svátku Šavuot.

Když Midraš zmiňuje Nachšonovou rodinu, hovoří nejen o charakteristice jeho potomků, ale také o tom, jakému druhu riskování dává Tóra přednost.

Zdá se, že odvaha a ochota riskovat nebo nedostatek těchto vlastností je tématem, které se celou Knihou Bemidbar prolíná. Čtvrtá kniha Mojžíšova zaznamenává osud Izraelitů, kteří čtyřicet let putovali pouští. Když začíná, ještě netušíme, že tihle lidé se budou muset pustinou vláčet celé čtyři desítky let – za trest. Když příběh končí, je jasné, že židovský národ při své první velké zkoušce neuspěl. Zvědové, kteří byli vysláni, aby prozkoumali prostor Zaslíbené země, se vrátili se strašidelnými zvěstmi o tom, jak je toto území nemožné dobýt. A Izraelité se nezmohli na nic, stáli bez odvahy a rozhodnosti, jen se třásli a žadonili, aby se od výpravy upustilo. Nebyli připraveni, aby podstoupili risk a bojovali, a to ani proto, aby získali Zaslíbenou zemi! Bible by určitě raději zaznamenala jiný příběh: o Hebrejcích, recích, kteří statečně bojovali a prokázali, že dokážou jednat jako opravdu svobodní a zodpovědní lidé.

Naproti tomu Nachšon zazáří na břehu Rákosového moře jako antiteze zbabělé „generace pouště“. Kvůli jeho statečnému činu se zachránil celý národ. Gaon z Vilna si všímá, že Tóra nejprve říká, že „synové Izraele prošli doprostřed moře na suchou

SIDRY PRO TENTO MĚSÍC

Marc Chagall: *Moše dostává desky s Desaterem*, 1966.

zem. Vody jim byly stěnou po pravici i levici!“ (2M 14,22) a později „prošli suchou zemí doprostřed moře“ (2M 14,29). První zmínka se týká Nachšona a jeho druhů, kteří riskovali životy a skočili do rozbouraných vln. Hospodin kvůli nim učinil zázrak, vody se rozestoupily a posloužily jako ochranný val po stranách suchého pásu země. Druhá zmínka odkazuje ke zbytku Židů, kteří se „rozhoupali“ teprve poté, co spatřili suchý průchod.

Nachšonovu úžasnou schopnost riskovat zdědil syn Elimelech a vnuk Boaz. Kniha Rút končí výčtem jmen deseti generací, od Perece (syna Judy) po krále Davida, a Nachšonovo jméno se objevuje uprostřed, jako klíčová postava mezi věkem patriarchů a generací královsko-mesiášskou. Ovšem můžeme-li Nachšona a Boaze za jejich odvalu chválit, Elimelechovi lze jen spílat.

Když na Betlém, Elimelechovo město, padne krutý hlad, sbalí rodinu a rozhodne se začít nový život v zemi moabské. Tím prokáže odvahu riskovat v neznámém prostředí. Ale učinil to z chamtivosti. Odmítl

se rozdělit o výnosy ze své sklizně s hladovějícími příbuznými a z domova odchází kvůli tomu, aby získal bohatství. Proto ho postihne tragédie. Elimelech umírá a jeho synové se nevyhnutelně ožení s Moabitkami. Umírají i jeho potomci, takže Elimelech upadne v zapomnění, alespoň z židovského pohledu.

V kontrastu s ním Boaz z Betléma v době hladomoru neodešel. Ale odvahu i ochotu riskovat stejně prokáže: zastane se Naomi a zachrání Elimelechovu půdu, ožení se s cizinkou, konvertičkou Rút. Riskuje finančně i společensky, ale nezaváhá. Potomek z tohoto svazku není nikdo jiný než král David a od něj se pak odvíjí mesiášská linie.

Vztah Elimelech–Boaz tvoří v židovském světě věčné téma. Riskovat je z židovské perspektivy pozitivní, dokonce závazné. Záleží ale na tom, jaká motivace k risku člověka vede, a ta rozhoduje i o výsledku.

NASO 4M 4,21–7,89

Jaká byla „cílová skupina“ Deseti přikázání?

Naše sidra hovoří o Božím hlase, který poté, co se udalo zjevení na Sinaji, lze slyšet ve svatyni (miškanu). Z textu je jasné, že Hospodin mluví z prostoru ohraničeného dvěma cherubíny výlučně k Mojžíšovi (4M 7,89). Zjevení, která uzří Mojžíš ve Svatyni, poté předá zbytku Izraele v podobě Pentateuchu, jež máme dodnes. Deset přikázání (či alespoň první dvě z nich) podle toho, co tvrdí většina našich biblických komentářů, původně Hospodin zjevil celému izraelskému národu na Sinaji (2M 20,1). Zdá se logické, že následující zjevení ve svatyni byla určena výlučně židovskému národu a že Mojžíš sloužil jako prostředník; koneckonců mnohé, ne-li všechny další přikazy se zabývají činy Izraelitů poté, až vstoupí do Země izraelské. Ale co Deset přikázání? Byla původně určena pro Izrael – nebo, je možné, že byla a jsou ve skutečnosti míněna pro veškeré lidstvo?

Midraš si určitě myslí, že Bůh své zjevení zamýšlel tak, aby bylo určeno celé civilizaci. Mojžíš ve své písni na rozloučnou praví: „Hospodin přišel ze Sinaje, ze Seíru, jako když slunce vychází, tak jim z pohorí Paran zazářil“ (5M 33,2). Raši k tomu cituje Midraš: „Začal se syny Seíru (Edomem nebo Ezauem, v tradici Midraše předchůdce Říma a křesťanství) a nabídl jim, aby přijali Tóru, ale oni odmítli; pak šel dál a nabídl ji synům Išmaele (Arabům muslimského světa), ale nechťeli ji...“ Slavná pasáž pokračuje a popisuje, jak celý svět nebyl připravený na to, aby přijal

morální přísnost a omezení, která jsou základem Tóry. Izraelci však reagovali jinak: „Budeme dělat vše, co Hospodin řekl. Budeme poslušni.“ (2M 24,7)

Podle Midraše chtěl Bůh darovat Deset přikázání celému lidstvu. Tato univerzální povaha a všechny zahrnující povaha Božího zjevení je patrná v biblickém textu. Úvodní verš zní: „Bůh promluvil všechna tato slova“ (2M 20,1), aniž by bylo přesně řečeno, ke komu mluví. V předchozím verši je řečeno, že Mojžíš mluví ke svému lidu. Mojžíšovi posluchači byli tedy Židé, ale Hospodin mluvil – a mluví – k celému světu! Čtete-li jedno přikázání po druhém, musíme dojít k názoru, že jejich platnost je univerzální. Odkaz na egyptské otroctví lze vnímat jednak jako Hospodinův strach o Izrael, aby byl svobodný, ale současně jako jeho zájem o všechny lidské bytosti, stvořené k obrazu božím – aby se nedostaly do područí žádné totalitní vlády. Další dvě přikázání zakazují modlářství, které zahrnuje i sedm přikázání noachidských. Přikázání zakazující brát jméno Boží nadarmo se podobá zákazu rouhání v noachidských zákonech. Povšimněme si také, že ani v Desateru, ani v noachidských zákonech není nikde přímo zmíněna víra v Boha. Tento fakt je základem britského midrašického komentáře: „Na mě si třeba i zapomeň, praví Hospodin, ale vždycky si pamatuj mé zákony morálky.“

Jediné přikázání, které se zřejmě týká výlučně Židů, je čtvrté: „Pamatuj na sobotní den, aby ti byl svatý. Šest dní budeš pracovat a dělat všechnu svou práci, ale sedmý den je dnem odpočinku, zasvěceným Hospodinu, tvému Bohu. Nebudeš dělat žádnou práci – ty, tvůj syn ani tvá dcera, tvůj otrok ani tvá děvečka, tvé dobytce ani přistěhovalec ve tvých branách. V šesti dnech totiž Hospodin učinil nebe i zemi, moře a všechno, co je v nich, ale sedmého dne odpočinul.“ (2M 20,8–11)

Jenže naše šabatová modlitba amida upřesňuje šabat jako věčné znamení mezi Hospodinem a Izraelem, den, jež „Bůh nedal Nežidům, ale pouze Izraeli“. To může jednak znamenat, že si něco takového lidé, kteří nebyli Židé, nevybrali, nebo že šabatové zákony se na Nežidy prostě nevztahují. Každopádně pojetí jednoho dne, který mají všechna stvoření prožít bez jakékoli práce, je zásadní univerzálně, nejen pro Židy.

Deset přikázání je zřejmě největší příspěvek, který judaismus světu poskytl. A je to také největší šance, jakou lidstvo – a nejen Židé – pro svou budoucnost má.

(Z komentářů rabiho Šlomo Riskina vybrala a přeložila A. Marxová.)

BOHOSLUŽBY v pražských synagogách – květen 2010

Staronová synagoga

30. 4.	pátek	začátek šabatu	20.01 hodin
1. 5.	sobota	EMOR 3M 21,1–24,23 hf: Ez 44,15–31 perek 4 mincha konec šabatu	20.00 hodin 21.16 hodin
2. 5.	neděle	LAG BEOMER	
7. 5.	pátek	začátek šabatu	20.11 hodin
8. 5.	sobota	BEHAR – BECHUKOTAJ 3M 25,1–27,34 hf: Jr 16,19–17,14 perek 5 mincha konec šabatu	20.00 hodin 21.29 hodin
12. 5.	středa	JOM JERUŠALAJIM – DEN JERUZALÉMA	
14. 5.	pátek	Roš chodeš sivan začátek šabatu	20.22 hodin
15. 5.	sobota	BEMIDBAR 4M 1,1–4,20 hf: Oz 2,1–22 perek 6 mincha konec šabatu	20.10 hodin 21.41 hodin
18. 5.	úterý	předvečer Šavuot	20.27 hodin
19. 5.	středa	1. den ŠAVUOT	21.48 hodin
20. 5.	čtvrtek	2. den ŠAVUOT MAZKIR konec svátku	21.50 hodin
21. 5.	pátek	začátek šabatu	20.31 hodin
22. 5.	sobota	NASO 4M 4,21–7,89 hf: Sd 13,2–25 perek 1 mincha konec šabatu	20.20 hodin 21.53 hodin
28. 5.	pátek	začátek šabatu	20.40 hodin
29. 5.	sobota	BEHAALOTCHA 4M 8,1–12,6 hf: Zech 2,14–4,7 perek 2 mincha konec šabatu	20.30 hodin 22.05 hodin

V sobotu šachrit (ranní modlitba) od 9 hodin.

Každé pondělí, čtvrtek a na roš chodeš šachrit od 6.30 hodin.

Každý všední den maariv (večerní modlitba) od 19.30 hodin.

Vysoká synagoga

Ve všední dny šachrit (ranní modlitba) v 8.30 hodin,

mincha (odpolední modlitba) ve 14.00 hodin.

Jeruzalémská synagoga

18. 5.	úterý	předvečer Šavuot	20.30 hodin
19. 5.	středa	1. den ŠAVUOT mincha, maariv	9.00 hodin 20.30 hodin
20. 5.	čtvrtek	2. den ŠAVUOT MAZKIR	9.00 hodin 11.00 hodin

Bohoslužby se konají každou sobotu od 9 hodin.

V pátek večer se zde bohoslužby nekonají.

Bejt Simcha (Máněsova 8, Praha 2)

Sobota 15. 5. od 10.30: šachrit – ranní bohoslužba a studium.

Úterý 18. 5. od 18.00: ŠAVUOT, maariv – večerní bohoslužba a studium.

Sobota 29. 5. od 10.30 (ŽOP, 3. p.): šachrit – ranní bohoslužba a studium.

Kabalat šabat každý pátek od 18 hodin.

NA DALŠÍCH PADESÁT LET

Rozhovor s ing. Janem Kindermannem

Foto Anna Tomášková.

JAN KINDERMANN se narodil roku 1968 v Praze. Vystudoval Strojní fakultu ČVUT, poté pracoval v několika soukromých firmách. Od roku 2001 působil jako správce jičínského židovského hřbitova a tamní synagogy, založil občanské sdružení Baševi. V roce 2007 byl ředitelem akciové společnosti Matana, roku 2008 byl pověřen vypracováním žádosti o dotaci na revitalizaci židovských památek z Integrovaného operačního programu EU. Nyní je vedoucím týmu, který má opravu vybraných památek na starosti. (O programu revitalizace viz strany 8–9.)

Pane inženýre, pocházíte z Jičína?

Kdepak, já jsem Pražák, od narození žiju v Praze. Do Jičína jsem se přestěhoval až po svatbě, protože manželka je rodačka a hodně stála o to, abychom tam žili.

Mohl byste říci pár slov o své rodině?

Pocházím ze smíšeného manželství, tatínek je Žid, maminka ne. Zajímavá je tátova strana: jeho matka, moje babička, byla Židovka, táta, můj děda, byl Němec. Babička vyrůstala na Žižkově, její otec Adolf Neumann byl obchodní příručí. Oba její rodiče zemřeli ještě před válkou a jsou pohřbeni na Novém židovském hřbitově v Praze.

Děda se s babičkou za války nerozvedl, a tím jí zachránil život. Táta s babičkou šli do Terezína až v roce 1945, otci byly čtyři roky. Tehdy už transporty na východ nejezdily. Veškeré široké příbuzenstvo babičky až na její nevlastní sestru a její čtyři neteře však zahynulo.

Nebyl váš děda jako Němec po válce perzekvován?

On byl za to, že se nerozvedl, deportován do pracovního tábora v Bystřici u Benešova.

Po válce musel československým orgánům dokazovat, že se za války choval loajálně. Občanství obdržel až v roce 1950. Ale dědova matka a sestra byly v Praze po válce zavražděny při divokém odsunu. Bydlely v Dejvicích, poslední dokumenty svědčí o tom, že dejvické Němce shromáždili v místní škole, a tam stopa končí. Zmizeli, takže je Češi, zřejmě příslušníci Revolučních gard, zastřelili. Přesně to nevíme. Ani nevíme, kde jsou pohřbené, nic. Děda jim nestihl pomoci, protože když Rusové otevřeli Terezín, rozjel se za ženou a synem a musel s nimi zůstat v Terezíně v tyfóvé karanténě. Do Prahy se dostali až někdy v červnu 1945. To už byly prababička s dědovou sestrou internovány. On se je sice snažil přes Červený kříž dostat ven, dokázat, že nic neudělaly, ale nepovedlo se mu to. Najednou prostě nebyly, beze stop zmizely. Možná o osudu Němců z Dejvic existují nějaké další dokumenty, já je nevyptáral.

Vy sám jste se o židovství zajímal?

Doma se mluvilo o tom, že táta a babička byli za války v Terezíně, ale o svém židovství se nebavili. O své kořeny jsem se začal zajímat až kolem osmnácti let. Během studií na vysoké škole jsem také nějakou dobu u babičky bydlel, hodně jsme o osudu naší rodiny spolu mluvili.

Pro mě bylo důležité, že když jsem dokončil školu, jel jsem v říjnu 1993 přes Sochnut jako dobrovolník na tři měsíce do Izraele, pobyt jsem si pak prodloužil až do dubna 1994. Pracovali jsme v kibucu Sde Nechemia na severu Izraele. Sochnut nám zorganizoval i pár výletů. Tehdy začaly první mírové rozhovory, byl celkem klid a v Izraeli vládla optimistická nálada. Izrael mne velice oslovil, opravdu jsem tu zemi vnímal všemi smysly, moc se mi tam líbilo. Naposledy jsem tam byl v roce 1997, kdy jsem pracoval na farmě v mošavu Mazor, pak už ne. Bohužel tam nemám žádné přímé kontakty, takže pokud bych tam nyní jel, tak určitě za nějakým konkrétním účelem, který se zatím nenašel.

Odkdy žijete v Jičíně?

Od roku 2001. Věděl jsem, že tam je židovský hřbitov, a pak jsem zjistil, že je za-

rostlý a nemá správce. V Mataně jsem se nabídl jako správce a dostal jsem ho do péče; shodou okolností v roce 2001 dostala Židovská obec v Praze zpět do vlastnictví synagogu a já se stal i jejím správcem. Synagoga byla ve špatném stavu, měla statické poruchy. Objekt užívala za totality firma Léčiva (existuje fotografie, pohled do synagogy, ve které je aron úplně zavalený pytli s bylinkami), v roce 1993 ji od města odkoupil jeden podnikatel.

Nakonec, po dlouhých a složitých soudních tahanicích, získala budovu pražská obec. Hned nechala udělat statické zaměření a projekt na její zajištění, což se povedlo díky programu Regenerace městských památkových částí. Jičínská radnice na začátku obnovu synagogy spolufinancovala. V roce 2006 prodala Federaci židovských obcí za symbolickou cenu objekt židovské školy, který stojí nedaleko synagogy. V průběhu rekonstrukce synagogy jsme společně s přáteli pořádali v synagoze prohlídky a koncerty.

Založili jste kvůli tomu i občanské sdružení.

To nám jako právní osobě dalo mnohem větší možnosti. Starali jsme se o židovský hřbitov, snažili jsme se ho vyčistit, zpřístupnit, dělat výklad k náhrobkům, otevřeli jsme i synagogu, pořádali jsme v ní koncerty a přednášky. Myslím, že to téma lidí v Jičíně docela začalo zajímat. Největší akce byly roku 2003, kdy jsme připomněli 60. výročí transportů jičínských Židů do koncentračních táborů, a pak v roce 2004 se konala mezinárodní konference věnovaná Karlu Krausovi. Sdružení Baševi funguje dodnes, i když já jsem již plně vytížen prací v Praze a Terezie Dubinová, která sdružení spoluzakládala, se věnuje synagoze v Turnově. Ale jsou tam dnes ve sdružení další aktivní a schopní lidé, kteří to zvládají.

Zájem o židovské památky vás pak přivedl do Matany, kterou jste rok vedl.

Přímo židovským památkám jsem se moc věnovat nemohl, moje práce se soustřeďovala hlavně na dokončení výstavby Hagiboru, a pak bohužel na vyšetřování okolností zbourané gotické lavice v předsíni Staronové synagogy a nápravu toho, co se stalo. K tomu došlo v lednu 2007, měsíc předtím, než jsem se ujal vedení Matany.

Jak tohle neštěstí zpětně vidíte?

Jako hroznou chybu. Sepsal jsem zprávu a v ní jsem označil za hlavního viníka tehdejšího architekta pražské obce, neboť on měl veškerou plnou moc k tomu, aby stavbu ohlídal, a dodnes si myslím totéž.

Selhaly i státní památkový dohled i kontrolní mechanismy Matany. S tím architektem už obec nespolupracuje.

Jak je dnes ohlídáno, aby se nic podobného už neopakovalo?

Pražská obec zřídila komisi, s níž má veškeré další opravy konzultovat, jsou v ní zastoupeni odborníci na památky. Při každé rekonstrukci může dojít k pochybení, ale je důležité, aby existovalo několik stupňů kontroly, takže se nebezpečí omezí na minimum. Staronová synagoga je spolu se Starým židovským hřbitovem jedinou „národní kulturní památkou“ českých Židů, je to krásná a cenná budova, asi nejcenější, co máme. Z toho důvodu by tu měl být zvýšený dohled a zvýšená péče. Synagoga byla postavena jako šul, jako modlitebna, nikdy takový nápor lidí, jaký nastal od devadesátých let, nezažila. Příliv návštěvníků s sebou nese proměnlivou teplotu a vlhkost, která ji poškozuje. Na druhou stranu je samozřejmé, že takováhle památka musí být veřejnosti přístupná a že přináší nezanedbatelné finance např. pro sociální programy obce. Jde jen o to nalézt takové podmínky, které umožňují provoz, ale současně nenaruší zdi a vyzdobu.

Zabránilo se nějakým dalším škodám?

Určitě. Měla se například instalovat necitlivá vzduchotechnika, a to tak, že by na půdě byla ventilační jednotka, která by provětrávala interiér skrz strop. Podle odborníků přitom římsa, která tam je, vlhkost zadržuje, takže se cirkulaci nedostane do výšky a neohrožuje opuková žebra a ozdoby. Jakmile by nastala celková cirkulace, vlhkost by se přenášela i na ně a ničily by se. Římsa sice odchází, ale můžeme ji průběžně nahrazovat. Co je výš, však zůstává. Takhle to vymysleli naši předci ve 13. století a funguje to dodnes.

V současnosti v synagoze pracuje vzduchotechnický systém, který je založen na matematickém modelu a hlídá teplotu a vlhkost. Opuka je na veškeré změny velice citlivá, kolísání teploty a vlhkosti jí nesvědčí. V současné době trvá pokles turistického ruchu, což je pro synagogu dobře, jako by existovala nějaká přirozená regulace. Budova má teď provozní řád, takže každý ví, co se může a nesmí – třeba puštit větrák. Víte, technika nic nezmuže, když se lidé chovají necitlivě.

Jak jste vybírali památky do programu revitalizace?

Žadatelem o dotaci mohla být pouze Federace židovských obcí, organizace s celorepublikovou působností. Do programu Revitalizace židovských památek bylo

možné zařadit pouze objekty ve vlastnictví Federace židovských obcí nebo některé ze židovských obcí. Nám, tedy přípravnému týmu, bylo jasné, že nelze uspokojit všechny obce, které měly představu, že právě ta jejich památka může být do projektu zapojena.

Bylo také jasné, že se musí jednat o významné budovy, protože konkurencí v tomhle velkém programu byly buď národní kulturní památky, nebo památky UNESCO. S žádostmi se přihlásily třeba město Litomyšl s návrhem na opravu zámeckého návrší nebo město Kroměříž, které chce opravit zámecké zahrady; Český Krumlov hodlá rekonstruovat klášterní areál, dále uspěl např. klášter Plasy nebo valticko-lednický areál.

Nakonec bylo v rámci FŽO projednáno a odsouhlaseno celkem patnáct objektů v deseti lokalitách. Je to deset synagog a pět dalších domů (rabínské domy a židovské školy), které pomohou vytvořit určité zázemí pro synagogy. Tyhle „obslužné domy“, jak tomu říkáme, jsou v Polné, Jičíně, Ústěku, Boskovicích a v Plzni. Dalšími lokalitami zařazenými do projektu jsou Brandýs nad Labem, Břežnice, Nová Cerekev, Mikulov a Krnov. Vznikne tak propojená síť židovských památek, které se budou moci využívat pro kulturní a vzdělávací účely. V přípravě expozic a programových náplní jednotlivých lokalit budeme spolupracovat s Židovským muzeem v Praze, které je metodickým partnerem projektu.

Řekl byste ke každé té stavbě stručně, co ji čeká a jak bude využita?

V Polné opravíme rabínský dům, bude tvořit zázemí pro synagogu a v expozici rozšíříme téma hilsneriády a antisemitismu, které se tu nabízí.

V Ústěku se k synagoze přidává rabínský dům a rozšíříme expozici o židovském školství. Na tomhle místě je navíc partnerem projektu dobře fungující občanské sdružení, které se o synagogu stará a pořádá v ní už teď kulturní programy.

V Jičíně přibude k synagoze židovská škola, tématem expozice budou židovští spisovatelé, literáti a kritici. Ve městě se narodil spisovatel a kritik Karl Kraus a také Ernst Pollak, první manžel Mileny Jesenské, vynikající kritik, o kterém se říká, že byl první, kdo pochopil význam díla Franze Kafky. Zde je partnerem projektu již zmíněné občanské sdružení Baševi.

Krnov: tahle synagoga je mi obzvlášť milá, protože jako jedna z mála v Sudelech nebyla vypálena. Chceme tu např. opravit poklesnuté galerie a obnovit in-

teriér včetně aronu. Tématem expozice v Krnově jsou židovští průmyslníci a vynálezci. I tady dobře funguje občanské sdružení Krnovská synagoga, které zajistí její využití.

Mikulov: oprava synagogy v sedmdesátých letech byla provedena dost necitlivě, navíc chybí aron ha-kodeš, který chceme obnovit. Podle původní podoby chceme také obnovit sedlovou střechu nad zimní modlitebnou – byla sedlová, teď je tam taková podivná, rovná. Tématem v Mikulově je rabi Löw, který zde v druhé polovině 16. století dvacet let působil, a provozovatelem je místní muzeum.

V Boskovicích: ke známé synagoze jsme přidali obecní dům, který sloužil také jako židovská škola. Tématem jsou židovská ghetta a čtvrti. O využití se postará Muzeum Boskovicka.

Brandýs nad Labem: synagoga spojená s rabínským domem je dnes přestropena, v minulosti zde byl sklad léčiv. Objekt čeká kompletní rekonstrukce včetně obnovení aronu. Tématem je zde judaismus a jeho prameny, jazyk, písmo.

Břežnice: dokončíme opravu synagogy, která leží uprostřed unikátně dochovaného ghetta zvaného Lokšany. Tématem v Břežnici je vzdělanost, židovští učenci a vědci.

Nová Cerekev: místní synagoga je dominantou městečka a je nesmírně zajímavá po architektonické stránce. Proto bylo zvoleno téma architektura synagog.

Plzeň: tady jsme se rozhodli pro opravu Staré synagogy. Ta známá, Velká, je jednak opravdu příliš velká a odčerpala by zásadní díl financí, jednak je všem na očích, takže se pro ni peníze snad seženou snáz než pro menší a méně viditelnou, nicméně krásnou budovu malého templu. Bude v něm pak umístěna expozice na téma židovské tradice a zvyky, protože tuto synagogu využívá pravidelně k bohoslužbám plzeňská židovská obec. Zázemí synagogy bude vybudováno v sousedním domě šamese.

Proč na seznamu nefiguruje třeba třebíčské ghetto?

To je zajímavý případ, protože třebíčská židovská čtvrť je zapsaná v památkách UNESCO. Jenže Federace židovských obcí ani brněnská židovská obec nevládní v Třebíči žádnou památkovou budovu. Jedna synagoga patří městu, druhou mají husiti. Domky jsou buď ve vlastnictví města, nebo soukromé, takže bychom museli něco nejprve koupit a v době podání žádosti bychom už ten objekt museli vlastnit.

(pokračování na str. 18)

POMOC Z EVROPY

Projekt Revitalizace židovských památek v ČR byl schválen

Záchrana, rekonstrukce, opravy a údržba židovských památek patří k hlavním úkolům, jimž se Federace židovských obcí v ČR (FŽO) jako vrcholná instituce českých Židů od roku 1990 věnuje. Poté, co zřídila v roce 2000 Nadační fond obětí holocaustu, do kterého Poslanecká sněmovna Parlamentu České republiky převedla z Nadačního investičního fondu 300 milionů Kč jako částečnou kompenzaci arizovaného majetku, který nebyl restituován původními vlastníky, začala být část těchto prostředků každoročně využívána na záchranu památek. Díky tomu mohla FŽO vyhlásit dlouhodobý projekt, který malým židovským obcím s omezenými finančními prostředky umožňoval převádět zdevastované židovské hřbitovy a synagogy do majetku a péče federace. Ve spolupráci s akciovou společností Matana, kterou ke správě a údržbě svého majetku zřídila Židovská obec v Praze, FŽO v posledních deseti le-

památek v naší republice. Za příklad mohou sloužit synagogy v Polné, Ústěku, Krnově, Strážnici a Úsově i řada hřbitovů.

ty zdevastované židovské hřbitovy a synagogy do majetku a péče federace. Ve spolupráci s akciovou společností Matana, kterou ke správě a údržbě svého majetku zřídila Židovská obec v Praze, FŽO v posledních deseti le-

K ideálnímu cíli, který si FŽO spolu s jednotlivými ŽO stanovila – zajistit záchranu a následně i opravu a údržbu všech židovských památek, které vlastní –, je však stále ještě daleko. Vždyť se jedná o více než sedesát synagog, tři sta padesát hřbitovů a řadu dalších objektů, jako jsou rabínské domy, mikve a židovské školy. Přes všechny škody, které židovské památky v ČR utrpěly v období nacistické okupace a potom za komunistické totality, kdy jich mnoho zcela zaniklo, představuje jejich celek ojedinělý historický poklad, který zřejmě nemá v Evropě obdoby. A právě z Evropy přichází v současné době významná pomoc, která výrazně přispěje k urychlení jeho záchraně a zpřístupnění veřejnosti.

SOUČÁST DĚDICTVÍ

Jedná se o projekt Revitalizace židovských památek v České republice, který Federace ŽO vypracovala a předložila Ministerstvu kultury ČR a který ministerstvo v rámci Integrovaného operačního programu 5.1 schválilo. V praxi to znamená, že za přesně stanovených podmínek získává FŽO na předložený projekt dotaci 281 807 893 Kč. Z toho 85 % pochází z Evropského fondu pro regionální rozvoj, 15 % prostředků z rozpočtu českého státu.

Z Integrovaného operačního programu 5.1 lze čerpat finanční prostředky na obnovu a následně využití nejcennějších pa-

mátkových objektů v České republice. Hlavním partnerem FŽO je Ministerstvo kultury ČR jako zprostředkovatel. Ministerstvo v rámci „Národní podpory využití potenciálu kulturního dědictví“ dosud přidělilo dotace osmi projektům: Centrum stavitelského dědictví v Plasích, Zpřístupnění a nové využití NKP Vítkovice, Vzorová obnova NKP Klášter premonstrátů

Teplá, Velehrad – centrum kulturního dialogu západní a východní Evropy, Centrum původních řemesel a unikátních technologií v Jindřichově Hradci, Zámecké návrší v Litomyšli, Národní centrum zahradní kultury v Kroměříži a Zámecké jízďárny v Lednici – multifunkční centrum. Sedmého dubna letošního roku k nim přibyl i projekt Revitalizace židovských památek.

Poté, co bylo židovské město v Třebíči zapsáno na seznam památek UNESCO, je to další vel-

ký úspěch postupné rehabilitace a ochrany nemovitých židovských památek u nás. Příslušné instituce – a ministerstvo kultury zejména – definitivně začaly chápat korpus židovských památek, které se do dnešního dne v České republice dochovaly, jako součást kulturního dědictví Čech

Synagoga v Ústěku z r. 1794 s expozicí židovského školství a historie obce. V rabínském domě (budova vlevo za synagogou) bude zpřístupněna mikve.

tech zajišťovala a financovala řadu akcí, které podstatně zlepšily stav židovských

Interiér budovy bývalé židovské školy v Jičíně. V rámci projektu zde bude expozice věnovaná česky i německy píšícím židovským spisovatelům z Čech.

a Moravy a jako součást dějin této země. Přinejmenším stejně důležité ovšem je, že

jako součást dějin svého bydliště, kraje i celé země vnímá židovské památky i široká veřejnost a na mnoha místech se aktivně na jejich záchraně i údržbě podílí.

VZNIKNOU OBLASTNÍ CENTRA

Cílem projektu, který se skládá ze tří etap, je vytvořit centrálně koordinovanou a metodicky řízenou síť deseti oblastních kulturně výchovných středisek, jejichž úkolem bude prezentovat židovskou kulturu jako jedinečné kulturní dědictví České republiky. Oblastní centra židovské kultury vzniknou na území sedmi krajů v následujících lokalitách: Ústěk, Jičín, Brandýs nad Labem, Plzeň, Břežnice, Nová Cerekev, Polná, Boskovice, Míkulov a Krnov.

Mezi památkami zahrnutými do projektu jsou synagogy, sídla bývalých obcí, rabínských domů, bývalé židovské školy a dal-

Během těchto tří let musí být podle pevně stanovených podmínek dokončeny všechny stavební práce a úpravy, se kterými projekt počítá. Současně je v tomto období nutné připravit a nainstalovat všechny expozice a vybavit památkové objekty tak, aby v nich mohla být v roce 2014 zahájena etapa třetí. Během této druhé etapy budou také použity veškeré prostředky, jejichž čerpání dotace umožňuje.

nitelný díky tomu, že se při jeho uskutečňování může FŽO opřít o řadu partnerů

Břežnická synagoga z roku 1725 stojí uprostřed dobře zachovalého ghetta. Její součástí je bývalá židovská škola, ve které bude umístěna expozice, dokumentující přínos Židů v českých zemích v oblasti vědy a vzdělání. (Foto na této dvoustraně archiv.)

V krnovské synagoze z roku 1871, jedné z mála, která nebyla v Sudetech zničena, bude expozice, mapující podíl Židů na průmyslovém a obchodním rozvoji země.

ší objekty, které díky novým programům ožijí stálými expozicemi, výstavami, přednáškami, koncerty, literárními večery, filmovými projekcemi, divadelními představeními a dalšími kulturně vzdělávacími aktivitami určenými pro různé cílové skupiny. Budou čerpat z historie, architektury, religionistiky a umění.

První etapa, vypracování žádosti a její posouzení, byla úspěšně uzavřena slavnostním podpisem rozhodnutí o poskytnutí dotace 7. dubna v renovované synagoze v Jičíně za účasti ministra kultury Václava Riedlbaucha, vrchního zemského rabína Karola Sidona, představitelů FŽO a většiny ŽO, starosty města Jičína i starostů měst a zástupců krajů.

Druhá, v mnoha ohledech nejnáročnější etapa se odehrává v letech 2010–2013.

památkových objektů, které se nacházejí v deseti místech po celé republice, vezmeme v úvahu, kolik je na všechny projekční, stavební i interiérové a programové práce času a jak komplikovaná jsou často pravidla realizací stanovená EU i příslušnými ministerstvy, pochopíme, jak náročný úkol před federací v budoucích několika letech stojí. Je spl-

Třetí etapu představuje závazek, že po dobu nejméně pěti let budou v rekonstruovaných památkách probíhat aktivity, ke kterým se FŽO v projektu zavázala. A navíc je nutné, aby se provoz expozic i všechny výdaje s ním spojené hradily z výnosů tohoto provozu.

OJEDINĚLÁ ŠANCE

Když si uvědomíme, že se jedná o patnáct cenných

ve městech a krajích, s nimiž uzavřela smlouvy o spolupráci. Dále jsou k dispozici zkušenosti akciové společnosti Matana, která o židovské památky dlouhodobě pečuje. Je uzavřena smlouva o spolupráci a metodické i praktické pomoci s Židovským muzeem v Praze a s Nadačním fondem obětí holocaustu. A je velká naděje, že se prostřednictvím výběrových řízení na projekční i stavební část druhé etapy podaří získat špičkové architektky i odborníky na rekonstrukce a restaurování památkových objektů.

Schválení projektu Revitalizace židovských památek znamená, že FŽO dokázala využít ojedinělou šanci, kterou evropské fondy pro nové členy EU nabízejí. Úspěšné uskutečnění programu bezpochyby otevře novou etapu v záchraně i využití těchto památek v domácím a možná i evropském kontextu.

JÍŘÍ DANÍČEK

V synagoze v Nové Cerekvi, postavené v prvních letech emancipace v roce 1855, bude prostřednictvím modelů zdokumentován stavební vývoj synagog v českých zemích.

„A VYPRAVUJ SYNU SVĚMU...“

Nová výstava v Galerii Roberta Guttmanna

Židovské muzeum v Praze připravilo u příležitosti letošních oslav svátku Pesach výstavu hagad, liturgických textů užívaných při sederovém obřadu. Z muzejních fondů čítajících na 350 exemplářů jsme vybrali 57 nejstarších a nejzajímavějších hagad nejen z Čech a Izraele, ale i dalších evropských i světových regionů od nejstarších tisků až po současná vydání.

Hagada patří k nejpoužívanějším liturgickým knihám judaismu a k nejčastěji tištěným knihám židovské kultury – od vydání první známé tištěné hagady (*Guadalajary*, 1482) bylo publikováno více než 2700 různých edic. Hagada znamená úkony spojené s přípravou oslav svátku Pesach, řád domácí bohoslužby, popisuje rituální obřady při vlastní oslavě, upřesňuje, jaké modlitby mají účastníci sederu odříkávat, které pokrmy jíst a nápoje pít, ale především vypravuje biblický příběh o vyjití Izraele z Egypta.

Text často doprovázejí komentáře a výklady rabínů, kteří vydání připravovali, nebo překlady do regionálních jazyků. V češtině máme doposud k dispozici překlady Morice Krause (80. léta 19. stol.) a překlad rabína Efraima K. Sidona (1996). Obě vydání jsou na výstavě také k vidění.

Co je však na hagadách nejzajímavější a pro ně typické, jsou doprovodné ilustrace, které se úzce vážou k jejich obsahu a nejčastěji zobrazují sederový obřad, biblické pasáže (nalezení Mojžíše, otrocká práce v Egyptě, deset egyptských ran, odchod z Egypta, přechod přes moře apod.) nebo příběhy z talmudické literatury, do hagady zařazené (např. pesachový seder v Bnej Brak, vyobrazení čtyř typů synů). S oblibou bývá ilustrována i píseň *Chad gadja* (Pro jedno kůzle). Píseň, která bývá tradičně vykládána v eschatologickém smyslu, se ustálila jako součást hagady mezi léty

1526, kdy vyšla první pražská hagada, kde ji nenajdeme, a 1590, kdy je v pražské edici zahrnuta v podobě, jakou známe i z pozdějších vydání. Opomíjena není ani eschatologická naděje v nové vyvedení

Faksimile rukopisné Frankfurté hagady Michaela May Segala (1731).

Izraele, tentokrát z exilu, zobrazená nově zbudovaným Chrámem v Jeruzalémě. Ilustrace slouží k názorné výuce a k udržení pozornosti zvláště dětí přítomných při sederovém obřadu, jimž se mnohdy oslava jevila příliš dlouhá. Moderní vydání hagad tak často připomínají kreslenou knihu pro děti. Právě na výtvarnou stránku hagad klade výstava největší důraz.

Zatímco jsou zahraniční vydání hagad bohatě ilustrovaná, české vydání tuto stránku prozatím opomíjí, a proto jsme požádali výtvarnici Janu Slavíkovou, aby vytvořila své pojetí některých nejčastěji zobrazovaných motivů, z nichž tři v trojrozměrném a pohyblivém provedení (sederový obřad, nalezení Mojžíše a 10 egyptských ran) tvoří součást expozice. Doufáme, že jak tyto návrhy, tak celá výstava bude inspirací pro nové ilustrované vydání české hagady.

Z MORAVY I BENÁTEK

V úvodní části galerie může návštěvník v televizní projekci vidět film o rukopisných hagadách, ale také usednout a začíst se do textu hagady s českým nebo anglickým

kým překladem, to vše za doprovodu hudební produkce tradičních pesachových písní. Vlastní expozice navozuje atmosféru sederového večera, kde se na doprovodných panelech, pojatých jako stránky knih, dočte základní informace o Pesachu a historii hagad s ukázkami nejzajímavějších rukopisů doplněných o originály nejstarších exemplářů hagad z muzejních sbírek.

Mezi nejvýznamnější exponáty výstavy patří dvě rukopisné hagady moravské písařské školy z první poloviny 18. století. Spolu s fragmentem další rukopisné hagady východoevropské proveniencie z 19. století jsou celé ke zhlédnutí ve výše zmíněné televizní projekci. K nejstarším hagadám, u kterých vystavujeme originály, patří benátské (1599) či amsterdamské (1695) vydání, z bohemickálních judaik pak vydání pražské (1756 a 1763) nebo brněnské (1758). K vidění je také faksimile první tištěné pražské hagady Geršoma ben Šeloma ha-Kohena

(1526), která bývá řazena mezi nejkrásnější renesanční tisky.

V závěru přinášíme porovnání dalších častých motivů – egyptské rány, nalezení Mojžíše a čtyři synové – v podobách, jak byly zobrazovány v různých časových obdobích.

Centrum výstavy však tvoří vlastní hagady, které jsou seskupeny podle regionů s hlavním důrazem na Prahu a Čechy, německy hovořící země, Izrael a USA. Návštěvník si tak může udělat ucelený obraz o tom, co to hagada je, jaké informace se v ní dočte, ale především jak se proměnila během staletí nejen její výzdoba, ale i celkové výtvarné pojetí. K výstavě vyšel stejnojmenný bohatě ilustrovaný katalog s kompletním soupisem hagad uložených ve sbírkách muzea. **MICHAL BUŠEK**

Faksimile hagady Geršoma ben Šeloma ha-Kohena (Praha 1526).

Eliáš troubí na šofar a vede Mesiáše na oslovi. Hagada ve-seder šel Pesach (Praha 1777).

(Výstavu je možno zhlédnout do 27. června 2010, denně kromě sobot a židovských svátků od 9.00 do 18.00. Komentované prohlídky výstavy se konají v neděli 23. května v 16.00 a ve čtvrtek 17. června v 17.00.)

KNIHOVNA V CENTRU

Také v Olomouci se studuje judaistika

V únoru byly slavnostně otevřeny nové prostory Centra judaistických studií Kurta a Ursuly Schubertových Filozofické fakulty Univerzity Palackého v Olomouci. Slavnosti se zúčastnil první zástupce velvyslance Státu Izrael Shahař Shelef, děkan filozofické fakulty Jiří Lach a představitelé olomoucké univerzity. Na následujících stránkách nabízíme ohlednutí za několika lety existence olomouckých judaistických studií.

V roce 2004 vznikl v Olomouci Kabinet judaistiky a byl akreditován jako interdisciplinární obor zabývající se židovskými studii v rámci FF UP. Myšlenka zavést v Olomouci judaistická studia se objevila po roce 1989 a pro jejich založení se vyslovil první porevoluční rektor prof. Josef Jařab. Samotný vznik inicioval děkan prof. Ivo Barteček a vedoucí katedry germanistiky prof. Ingeborg Fialová-Fürstová, která stanula v čele nového kabinetu; její zásluhy bývají trochu opomíjeny a je třeba zdůraznit, že právě její houževnatost stojí za všemi významnými kroky nového oboru až do současnosti. Otěže vedení kabinetu loni převzala Mgr. Ivana Bednaříková-Procházková.

V říjnu 2008 byl za přítomnosti izraelského velvyslance Y. Levyho kabinet přejmenován na *Centrum judaistických studií Kurta a Ursuly Schubertových* (CJS). Prof. Kurt Schubert, jeden ze zakladatelů vídeňských judaistických studií po druhé světové válce, podporoval vznik kabinetu a úzce s ním spolupracoval; jeho žena Ursula Schubertová, kunsthistorička vídeňské univerzity, se zabývala především uměleckými památkami raného křesťanství a helénskému judaismu.

DŮRAZ NA MORAVSKÉ DĚJINY

Cílem a smyslem studijního programu CJS, který je koncipován jako magisterské navazující studium, má být zvládnutí problematiky židovských studií tak, jak je v interdisciplinárním spektru zachycují klasické humanitní obory. Důraz je kladen rovněž na znalosti filologické, ovládnutí cizích jazyků a jejich praktické využití při studiu a bádání (němčina, angličtina, klasičtá a středověká hebrejščina, ivrit). CJS se dnes profiluje v intencích Jewish Studies tak, jak jsou vyučovány na evropských univerzitách, a snaží se o větší míru mezinárodní spolupráce zejména účastí zahraničních odborníků. To mu umožňuje přítomnost dvou zahraničních interních lektorů:

Louise Hechtové z vídeňské univerzity a Tamáse Visiho, absolventa Central European University v Budapešti.

Kabinet se od počátku usilovně věnuje výzkumu v oblasti dějin moravských Židů. Vedle výchovy badatelů je důležitým úkolem sběr a průzkum moravských pramenů, jako jsou například hebrejské rukopisy, tisky a archiválie (mnohé z těchto pramenů jsou neprobádány a nacházejí se ve špatném stavu). Tomuto plánu, který navazuje na čs. vědeckou tradici, jež byla zničena šoa a komunismem, výrazně pomohlo

Centrum se sem přestěhovalo v únoru. Foto autor.

získání prestižního tříletého grantu Rothschildovy nadace na podzim loňského roku. Nadace se sídlem v Londýně působí ve více než čtyřiceti evropských státech a pokračuje ve filantropické tradici rodiny Rothschildů. Jedním z jejich stěžejních úkolů je financování projektů k podpoře židovských studií a židovského života v Evropě. CJS je také badatelským zadáním v oblasti dějin a kultury moravských Židů propojeno s výzkumným týmem katedry germanistiky.

Od akreditace olomoucké judaistiky bylo přijato kolem dvaceti studentů, z toho tři absolventi pokračují v doktorském studiu. CJS je ve svých kurzech otevřeno také mnoha studentům z jiných oborů FF a dalších fakult a umožňuje úzkou spolupráci s pedagogy ostatních kateder. Mezi studenty je mnoho zahraničních posluchačů z různých výměnných programů EU, kteří využívají skutečnosti, že velká část předmětů je vyučována v anglickém a někdy německém ja-

zyce. Studenti oboru judaistika-dějiny a kultura Židů získávají bez problémů zahraniční stipendia. Dle slov prof. Fialové: „Je to obor exkluzivní a těžký a neslibuje rychlé, nenáročné studium a okamžité uplatnění na trhu práce.“ Proto i motivy, které zájemce ke studiu přivádějí, nebývají povrchní. „K judaistice mě přivedla badatelská činnost mojí babičky a vlastní kořeny. Myslím, že když začne mladý člověk trochu brát rozum, začne ho přirozeně zajímat, odkud přišel, aby věděl, kam půjde dál,“ světuje se např. posluchačka závěrečného ročníku Magdaléna Stárková: „Časem se mi sebeobjevování stalo vědeckým zájmem, který je studiem judaistiky nadále kultivován.“

Navzdory náročnému studiu vládne na olomoucké judaistice přátelská a rodinná atmosféra, kterou podporují neformální odborné exkurze po židovských památkách regionu či pravidelné oslavy židovských svátků navštěvované i členy ŽO v Olomouci. CJS se také zapojuje do regionálních kulturních a osvětových akcí: bylo u zrodu Olomouckých dnů židovské kultury a je jejich spolupořadatelem, spolupracuje s ŽO v Olomouci, se Společností pro dějiny Židů, se Společností křesťanů a Židů, s olomouckými středními školami apod.

Ke zvýšení kreditu olomouckých judaistických studií přispěla konference o haskale v moravsko-českém prostoru (květen 2008), které se zúčastnili odborníci z ČR, Slovenska, Rakouska, Nizozemska, USA a Izraele, a spolupořádání konference v Třebíči (2009). Na léta 2010 a 2011 se plánují další dvě vědecká symposia. Výsledky svého bádání publikuje CJS v knižní řadě *Judaica Olomucensia* vydávané v univerzitním nakladatelství.

KNIHOVNA

Významnou součástí CJS je její *Knihovna Niny a Bena Melchet-Salpeterových*, která je do značné míry středem judaistického bádání v rámci celého regionu a konají se v ní kulturní a vzdělávací akce určené širší veřejnosti. V tuto chvíli nabízí čtenářům více než 2000 svazků a její hodnotu zvyšuje výjimečnost knižního fondu, který zahrnuje především zahraniční publikace – některé tituly nevlastní žádá z domácích on-line knihoven, včetně knihovny Židovského muzea v Praze.

Knihovna vyrostla z příruční bibliotéky Kabinetu judaistiky, jež získala základní knižní fond díky daru 35 000 dolarů. Tuto sumu v roce 2007 do Olomouce věnoval pan Daniel Melchet, potomek Bena Salpetera, který strávil své dětství v Olomouci. (Knihovna nese proto jméno rodičů fundátora.) Podstatná část fondů představuje odkaz zesnulého prof. Schuberta čítající přes 800 svazků zejména německojazyčné literatury. (pokračování na str. 20)

SVĚDECTVÍ STARÝCH SKICÁŘŮ

Neznámý Julius Singer

Kreslíř a grafik Julius Singer je dnes zcela zapomenutý umělec, jeden z řady příslušníků předválečné komunity pražských židovských výtvarníků, o kterém nenajdete v žádném lexikonu jedinou zmínku. Několik jeho prací má v depozitáři Židovské muzeum v Praze. Singerovy skicáky, které se souhrou náhod dochovaly, leží v pražské soukromé sbírce, a tak jedinou veřejnosti dostupnou stopou zůstávají jeho ex libris, dosud stále obíhající na sběratelském trhu.

Julius Singer se narodil 18. června 1880 ve slezském Bilsku Filipu Singerovi a Sidonii, rozené Moschkowitzové, kteří se počátkem 90. let přestěhovali do Vídně. Singer byl zřejmě od

dětství rozhodnut stát se umělcem, svědčí o tom přinejmenším jeho skicák z roku 1890. O pět let později začal studovat na vídeňské uměleckoprůmyslové škole, soudě podle pozdějšího zaměstnání snad na Graphische Lehr- und Versuchsanstalt. Z doby studií se zachovaly některé jeho náčrtníky, které obsahují detailní kolorované studie architektury od chrámů starého Egypta až po renesanční a barokní paláce. Z roku 1895/96 pochází i první Singerův kapesní skicář, v němž najdeme jeho první autportrét.

KRESLÍŘ VÍDEŇSKÉ „BELLE EPOQUE“

Po ukončení studia se Singer zřejmě pokoušel uplatnit jako samostatný grafik v oblasti užité tvorby. Všechno, co se o něm můžeme z této doby dozvědět, uložil do svých kapesních *Skizzenbuchů*, kam si téměř každý den zaznamenával tváře, postavy a scény z pouličního života a vídeňských kava-

Autoportrét, kolem 1900. Soukromá sbírka.

ren. Tyto skicáře tvoří cosi jako kreslený deník, doklad Singerova soukromého i profesního života, který obsahuje i první

nápady řešení jeho grafických návrhů a reklamních zakázek. Se stoupající zručností zachycuje život kolem sebe – v době, kdy fotoaparát na veřejnosti byl ještě vzácností a časopisy přinášely spíše kresby událostí než jejich fotografie. Singerovy skicáky

jsou tak živým pohledem do vídeňského života v období idylické *belle époque* pozdního císařství.

Ve skicáku z roku 1899 najdeme vedle pohledu na Burgtheater z vídeňské radnice také další Singerův autoportrét a návrhy výzdoby vějířů, které právě znovu přicházely do módy. Od roku 1900 kreslí již samostatně postavy návštěvníků vídeňských zahrad,

odpočívajících na lavičkách v parcích, osamělé ženy v kavárnách a restauracích, výrazové studie, které nemají daleko ke karikatuře, pohádkové výjevy, návrhy dekorativních secesních detailů, programů, přání a inzerátů. V nich se zcela zřetelně projevuje vliv secese, která byla tehdy na vrcholu vývoje a nesčetnými svými projevy zasahovala do každodenního života. Snad nejvýznamnější dochovanou prací tohoto období je návrh kalendáře na rok 1903, který nezapře vliv tehdejší Klimtovy stylizace.

Ani v dalších letech se Singerovy kresby ve skicářích zásadně neměnily – kreslí stylizované secesní náčrty inzerátů do novin, programů a plakátů, vinět, nálepek a pohlednic, reklamy na parfémy, plakáty pro vídeňský Měšťanský pivovar či pro Pencils W. Wolf v Londýně, ale také návrhy šperků, náramků a secesních broží, dokonce i kašny s figurální výzdobou. Více kreslí také

scény žen v secesních kostýmech a širokých kloboucích, muže v kavárnách, tanečnice i návštěvníky kankánu Colosseum, scény

z restaurací a nevěstinců, dělníky pracující na ulici, portréty mladých žen a karikatury starých mužů, podobizny cestujících ve vlaku do Brna, kresby květin i zvířat.

PROFESOREM NA SMÍCHOVĚ

Kolem roku 1907 se Julius Singer přestěhoval do Prahy, kde přijal místo profesora kreslení a geometrie na Státní reálce v Praze na Smíchově. Bydlel tu nejprve v Husově ulici 18 (dnes N. Belojanise), později na Královské třídě 64 (dnes Zborovská). Z té doby známe také jeho první staropražské motivy – akvarel zákoutí s náhrobky ze Starého židovského hřbitova (1909), tehdy stále oblíbeného námětu pražských malířů, jehož pitoreskní malebnost a starobylou atmosféru nově odkryla Pražanům právě probíhající asanace. O něco později vytvořil rozměrný akvarel s pohledem na Novoměstský mlýn u Žofína (1911) a přílehlé budovy svatovojtěšské čtvrti, kde asanační demolice měla teprve začít. Jiný téměř impresionistický akvarel ze Starého

Reklama na Měšťanský pivovar ve Vídni, 1906.

židovského hřbitova zachytil náhrobky v okolí tumby Mordechaje Maisela (1913). V zimě a na jaře 1914 Singer zajíždí do Mnichova, aby se věnoval uměleckým studiím v tamních sbírkách. V létě zase cestoval do Paříže, odkud si přivezl dva velké akvarely z ještě venkovského okolí Montmartru.

Na počátku války byl Singer uznán nezpůsobilým vojenské služby, a tak zřejmě celou válku strávil jako učitel v Praze. V té době se v jeho náčrtnících objevují další pražské motivy, nejčastěji pohled na pražské Hradčany, ale i kresby Staronové synagogy z Maiselovy nebo Pařížské ulice. Jeho oblíbené motivy se však nemění – scény z restaurací, kaváren, z plovárny, portréty mladých žen, návrhy reklam, inzerátů a plakátů

Návrh na obálku kalendáře 1903. Soukromá sbírka.

na kožešiny, boty, kamna apod. Z doby války pocházejí také jeho první skici podobi-zen starších mužů v šaškovských čapkách

Okolí Montmartru v létě, 1914. ŽM v Praze.

s rolníčkami ze smíchovské *Schlaraffie*, které se stal zřejmě členem a kde našel celou řadu přátel i budoucích zákazníků. Smyslem tohoto recesního německého pánského spolku bylo pěstování přátelství, umění a především humoru. Vznikl v Praze v roce 1859 a koncem třicátých let minulého století, předtím, než ho zrušili nacisté, měl 423 místních organizací ve všech německy mluvících zemích. Jeho členy byli liberální příslušníci vyšších měšťanských vrstev a umělci, herci a spisovatelé; protože spolek nebyl nacionalisticky zaměřený, byli jeho členy často i Židé. Emblémem *Schlaraffie* byla šaškovská čepice s rolníčkami, sova resp. výr jako symbol moudrosti a vinný pohár, heslem latinské rčení „*In arte voluptas – v umění požitek*“.

SCHLARAFFIA A EX LIBRIS

Z doby Singerova pražského působení máme doložena jeho první ex libris. Ta starší byla dekorativnější, více poznamenaná secesí, zatímco po roce 1910 se jejich kompozice i motivy postupně zjednodušují. Většina jeho ex libris z let 1911 až 1923 má obdobnou kompozici – oválný emblém s obrazovým nebo symbolickým motivem, s nápisem *Ex libris* nahoře a páskou se jménem majitele dole. Vznikala pro jeho přátele lékaře, lékárníky, právníky či hudebníky, většinou členy smíchovské *Schlaraffie*, jejíž emblémy se v nich často objevují. K nim patří např. ex libris Dr. Alfreda Soyky (1911) se šaškem s rolníčkami a sovou na rameni jako lučištníkem a pérem jako šípem (naznačujícím činnost kritika) nebo MUDr. Alfreda Hocka (1912) s krysařem s píštalou na rozevřené knize, Paula Kahna

(1917) se šaškem meloucím kávu, Oscara Altschula s motivem hudebních partitur nebo JUDr. Eduarda Kleinschnitze s budovou pražského Rudolfinu a dvěma skify na Vltavě. Z dalších uvedme ex libris podnikatele Ludwiga Goldschmieda (1912) s pohledem na pražský Vyšehrad, Clary Sternové (1914) s vilou a zahradou, Heleny a Mariany Stampfových (1915), Mizzi Raudnitzové (1916), Annie Wolfové (1917) nebo Mizzi Kendeové (1917) či Dr. Erwina Rosenbacha (1917). Jednodušší geometrizující řešení je charakteristické pro pozdější ex libris MUDr. Ernsta Sträußlera (1916), Gretl Brennerové (1918) či Ing. Alfreda a Ilse Reichmannových.

Po skončení války Singer pokračoval ve výuce na smíchovské reálce a od roku 1919 žádá pravidelně v době školních prázdnin o výjezd do zahraničí, navštěvuje také Francii a Itálii. Jeho výtvarný styl se výrazně změnil, kresba je nyní jednoduchá až úsečná, postavy získávají téměř hranatý charakter. Nejpozději od roku 1921 se začal věnovat také litografii; k nejzdařilejším pracím patří *Výroční pouť s kolotočí v Praze* s typickým civilistním námětem. Ještě výrazněji tuto změnu dokládají návrhy na reklamní plakáty pro litografické provedení, které vedle sebe téměř futuristicky kombinují nejružnější motivy spojené s nápisy. V ex libris zkouší pod vlivem expresionismu používat dřevorez. Nejvýraznější jsou ex libris Josepha Liecka, zpěvačky Hilde Nowotné nebo Rudolfa Kleina, které v duchu dobového novoklasicismu užívá antikizující motiv i styl.

OBCHODNÍKEM S OBRAZY

V polovině dvacátých let zažádal Julius Singer o živnostenskou koncesi v oboru „nákup a prodej starožitností“ a napříště se uvádí jako majitel uměleckého závodu, jehož posláním bylo také navrhování různých grafických materiálů (byl údajně mj. autorem viněty francovky značky Alpa nebo plezeňského piva Gambrinus). V roce 1930 se Singer oženil a s manželkou Trudou společně podnikají cesty po Evropě. Brzy se jim

narodila dcerka, která byla důvodem častějších pobytů na venkově nebo v přímořských lázních. K další změně v jeho životě dochází v roce 1933, když požádal o vydání řidičského průkazu a pořídil si automobil. Příštího roku cestuje v lednu do Berlína a Vídně, v následujícím roce z obchodních důvodů v červnu na Ostende, do Bavorska a Vídně. Tehdy nejpozději se již svého zaměstnání profesora na smíchovské reálce jistě vzdal, protože ho sotva bylo možné spojit s intenzivní obchodní činností. Během roku 1936 zažádal desetkrát o povolení k vývozu starých obrazů, převážně vlámské a holandské školy ze 17. až 19. století do Rakouska, Německa a Holandska, v listopadu cestoval opakovaně do Anglie. Další změnou v tomto roce bylo přestěhování Singerových ze Smíchova na Nové Město, na Havlíčkovo nám. 2 v Praze II.

V květnu 1937 podniká obchodní cestu přes Čáchy do Holandska a Londýna a opět navštěvuje Rakousko, o povolení vývozu starožitností do Švýcarska a Belgie žádal v tomto roce třikrát. V roce 1938 Singer žádal o vývoz starých obrazů nejméně dvanáctkrát, v dubnu a květnu cestoval do Anglie a znovu v září, listopadu a prosinci. O povolení k vývozu žádal zřejmě naposledy v dubnu 1939, tedy déle než měsíc po počátku okupace českých zemí. To je zatím poslední zpráva o tomto umělci a obchodníkovi, kterou se podařilo ověřit. Podle nejistých svědectví se pokusil s rodinou uprchnout do Anglie, jaké však byly jejich další osudy, se zatím nepodařilo vypátrat. (Za poskytnutí informací o Singerových žádostech o povolení

Tříbarevný tisk, 1911.

Dřevorez, po 1921.

Tříbarevný tisk, 1912.

k vývozu uměleckých děl autor děkuje Centru pro dokumentaci majetkových převodů kulturních statků obětí 2. světové války v Praze.)

ARNO PAŘÍK

K OBRAZU BOŽÍMU

Vztah k Nežidům v pojetí Maharala a rabi Hellera

Následující text je úryvkem z dalšího připravovaného titulu nakladatelství Sefer. Je jím kniha amerického historika Josepha M. Davise nazvaná **Jom Tov Lipmann Heller (1579–1654): Portrét rabína, detailní studie díla slavného Maharalova žáka, jeho osobnosti a v neposlední řadě jeho doby. Překladu se ujal hebraista Pavel Sládek, který Davisův text doplnil o český překlad Hellerových pamětí** Megilat ejva.

NEŽIDOVSKÝ CHLĚB

V rabínském judaismu hrají důležitou roli jídelní předpisy. V Hellerových spisech je jídlo opakujícím se motivem, jež ovšem nepovažoval ani v nejnějším za podružný, či dokonce komický. V *Tosfot Jom Tov* Heller cituje Maimonidovo vysvětlení, proč *Mišna* začíná zákony zemědělství: „Protože člověk bez jídla nemůže žít, není bez jídla možná ani služba Bohu.“

Ze stránek Hellerových spisů by bylo možné uspořádat malý seznam pokrmů a stravovacích zvyků. Některé z nich odlišovaly bohaté od chudých a Židy od jejich nežidovských sousedů. Malé štiky jsou podle Hellera lepší než velké, a proto se velké štiky také někdy nazývají židovskými rybami, neboť Židé je jedí, avšak šlechta nikoli. Žid nesmí prodat červivé ovoce nebo zrní, a to ani člověku, který není Žid. Jinde Heller cituje středověké ustanovení, podle kterého většina solených ryb není košer, protože košer i nekošer ryby se solí společně. Zákaz se však netýká solených herynků, kteří jsou košer.

Tak jako *Talmud* zakazuje víno vyrobené Nežidy, zakazuje také nežidovský chléb, i když zákony o chlebu nejsou ani tak podrobné, ani tak přísné jako zákony o víně. Heller se zabývá zákazem nežidovského chleba na několika místech a stejně jako v případě nežidovského vína neprojevuje zvláštní horlivost. Je třeba ovšem poznamenat, že dokonce i jinak přísný Ješaja Horowitz doporučuje v otázce nežidovského chleba shovívavost.

Ve spise *Pilpula charifta*, publikovaném roku 1619, rozebírá Heller situaci Židů, kteří žijí v malých vesničkách bez židovského pekaře. Dokazuje, že Židé v takovýchto vesnicích nejen smějí jíst chleba od nežidovského pekaře, ale dokonce i chleba od nežidovského hospodáře. Svou argumentaci částečně zakládá na skutečnosti, že takto se vesničtí Židé chovají. Zavedená praxe tvoří předpoklad k formulaci právního nároku:

Viděl jsem totiž, že Židé, sídlící ve vesnicích a městečkách, jedí chléb pečený nežidovskými hospodáři. [...] Pokusil jsem se proto tuto záležitost vysvětlit a obhájit Izrael [před nařčením z hřichu] a rabíny s jejich studenty [před nařčením], že proti zmíněné praxi nezakročili.

Vesníci, již měl Heller na mysli, byl nejspíše Wallerstein, kde žil jako dítě; rabínem, který proti tomuto zvyku neprotestoval, byl zřejmě Hellerův dědeček.

Jicchak ben Meir ha-Levi: *Brány Dury. Zakázané a dovolené*, Krakov 1534. Pojednání o *kašrutu* a manželské čistotě. Věd. knihovna v Olomouci, sg. 5.202.

Vztahy mezi Židy a Nežidy tvoří centrální téma rozličných fází židovských dějin, jak je zpracovávají moderní historikové. V Hellerových spisech se nejedná o prominentní téma, ale v mnoha ohledech se mu autor věnuje nepřímě.

NEŽIDOVSKÉ KNIHY

Knihám nežidovských autorů Heller vyhradil pouze nejisté místo na samém kraji své knihovny. Heller uměl číst německy, i když patrně nikoli latinsky. Navíc celá řada klasických a arabských autorů existovala již od středověku v hebrejských překladech. Jak jsem zmínil v předešlé kapitole, v *Tosfot Jom Tov* a ve svých ostatních spisech cituje Heller výslovně přibližně ze sto padesáti knih. Pouze dvě z nich pochází od nežidovských autorů, ani jedna (což je důležité) od autora křesťanského. Jedná se o *Musarej ha-pilosofim* (*Naučení filosofů*) od muslimského autora Chunaina ibn Ischaka (809–873) a Eukleidovy *Základy*. Neměli bychom však význam těchto výji-

mek podceňovat. Tím, že cituje Eukleida v *Tosfot Jom Tov* a zmiňuje jej jménem, zaujímá Heller určité stanovisko. Vyjádřil je vlastně již o dvě léta dříve roku 1612 v aprobaci k astronomickému spisu Davida Ganse *Magen David* (*Štít Davidův*). Gans sám šel v tomto ohledu příkladem, když obhajoval široké použití nežidovských autorů, jako byl Tycho Brahe. Heller využil příležitosti, již nabízela výzva k sepsání aprobace, nejen k vychválení díla a jeho autora, ale také k vyjádření názoru na legitimnost studia nežidovských věd a matematiky, především Eukleida.

Z převážné části Heller zákaz nežidovských knih přijímá. Po vzoru Maharalově a ještě před ním Isserlesově však povoluje nežidovské knihy k přírodním vědám a k matematice, jako právě Eukleida, jenž je mu obecným klíčem k vědě. V korespondenci, citované v druhé kapitole, zastával Šelomo Luria názor, že odkazy na Aristotela by neměly být používány pro halachická zdůvodnění. Isserles naopak tvrdil, že je to povoleno při dodržení následujících dvou podmínek: zaprvé, použity mohou být pouze Aristotelovy přírodovědné spisy, nikoli jeho metafyzika nebo náboženská filosofie, a zadruhé, že nežidovské spisy by měly být citovány prostřednictvím židovských pramenů, například středověkých židovských filosofů. Heller přijal Isserlesovy opatrné zásady. V *Tosfot Jom Tov* cituje Aristotelova *Naturalia* prostřednictvím Levi ben Geršona (Gersonidova) komentáře k Tóře, aniž by na řeckého filosofa výslovně odkazoval. Samozřejmě není pravděpodobné, že Heller vůbec kdy nějaká Aristotelova díla četl přímo. Eukleida sice cituje přímo a jmenuje jej, avšak v poznámce vysvětluje, že na rozdíl od přírodních věd je matematika založena na nevyvratitelných důkazech.

CO ČÍST A CO NE

Čím se v 17. století Židé odlišovali od křesťanů? Mimo jiné také tím, co četli. Do roku 1500 vyšlo tiskem více než deset tisíc knižních titulů a do roku 1600 se tento počet mnohonásobil. Čtenáři k čerstvému bohatství textů přistupovali různými způsoby. Každá skupina, ovládající v tehdejší Evropě čtení, vymezovala svým vlastním způsobem hranici mezi tím, co se mělo a nemělo číst. Základní předěl pro aškenázké Židy představovaly židovské a nežidovské knihy. Zrušení této bariéry se později v osmnáctém a devatenáctém století stalo jedním z významných cílů haskaly, židovského osvícenství.

V 17. století ještě neexistovalo chasidské hnutí ani *mitnagdim*, jejich oponenti. Stejně tak neexistovala haskala. Svět aške-

názského judaismu ještě nebyl rozdělen. Žádné myšlenkové proudy ještě nevykrytalizovaly ani se nerozdělily do jednotlivých hnutí. Avšak mnohé prvky pozdějšího chasidského hnutí můžeme nalézt mezi kabalisty sedmnáctého století. Podobně také některé prvky haskaly, především touha poznat, co je obecně lidské, lze odhalit mezi aškenázskými Židy u mužů jako je Heller, ovlivněných středověkou židovskou filosofií a Maimonidem.

PROTIKLADY

Nejvýmluvnější vyjádření Hellerova univerzalizismu nalezneme v *Tosfot Jom Tov*, v poznámce, jež je součástí komentáře k výroku *Pirkej avot* o rozdílu mezi Židy a lidmi, kteří Židé nejsou.

Nebesa měla ve středověkém myšlení dva protiklady. Zemi, ale také peklo, neboli Gehinom. Jeden z běžných středověkých židovských pohledů chápal Nežidy jako světské nebo pozemské bytosti, oproti nimž stáli duchovní, s nebem spojení Židé. Mnozí křesťané viděli stejný rozdíl, pouze s opačnými znaménky: duchovní křesťané oproti materiálním Židům.

Například obecné dějiny světa, jež sepsal a roku 1592 vydal pod názvem *Cemach David (Ratolest Davidova)* David Gans, jsou rozděleny do dvou částí, aby se podle autorových slov „posvátné oddělilo od profánního“. Jedna část pokrývala nežidovské, druhá židovské dějiny. Obě zahrnovaly celou historii, od stvoření do Gansovy doby. „Nežidovská“ část kroniky se soustřeďuje na posloupnost králů a císařů. Centrem zájmu „židovské“ části je (dokonce i v oddílech věnovaných biblické době) předávání Tóry. Rozlišujícím prvkem mezi Židy a Nežidy je tak rozdíl mezi sférou politickou a intelektuální, jimž odpovídají sféry tělesna a duchovna.

Středověký a raně moderní judaismus znal ještě jiný pohled na Nežidy, spojující je s mocnostmi zla. Velmi explicitní je jejich demonizace v *Zoharu*: zatímco kořen židovské duše je umístěn v božství, místem vkořenění nežidovské duše je „druhá strana“, v aramejštině *sitra achra*, představující „sféru nečistoty“. Předěl mezi Židy a Nežidy odpovídá předěl mezi posvátným a neposvátným, mezi čistotou a nečistotou, mezi nebem a peklem. V tradici *Zoharu* pokračuje například italský kabalista Jehuda Chajat (asi 1450–asi 1510), jenž upírá lidem, kteří nejsou Židé, nárok na místo v „zahradě edenské“ neboli v ráji. Co když však namítneme, že starý rabínský výrok tvrdí, že „spravedliví Nežidé mají podíl na světě, který přijde“? Chajat odpovídá:

Když rabíni řekli, že „spravedliví Neži-

dé mají podíl na světě, který přijde“, měli na mysli, že [spravedliví Nežidé] prodlévají v nejvyšší úrovni Geheny a užívají radosti zahrady edenské, jež s ní hraničí. Neboť mezi oběma je pouze šířka vlasu. Avšak nedej Bože, [abychom řekli,] že budou sídlit v zahradě edenské.

Předěl je jen na šířku vlasu, ale ve světě, který přijde, ponechává Židy a Nežidy oddělené. Heller tento pohled zavrhuje. Na jednom místě poznamenává, že nárok Nežidů na podíl ve světě, který přijde, vychází „z obecně platného pravidla“ a odkazuje na jinou pasáž mišnaického traktátu *Avot* (3:14), kde se zabývá problémem Židů a ostatních podrobněji:

[Rabi Akiva] také říkával: Člověk je milován, neboť byl stvořen k obrazu (be-celem). [...] Neboť bylo řečeno (Gn 9,12): „K obrazu Božímu stvořil člověka.“ Izrael je milován, neboť se o něm hovoří jako o dítěti Všudyprítomného [...] jak je psáno (Dt 14,1): „Jste dětmi Hospodina, vašeho Boha.“ Izrael je milován, neboť jemu byl předán vzácný nástroj (tj. Tóra) [...], jak bylo řečeno (Př 4,2): „Předal jsem vám dobré naučení, neopouštějte můj Zákon.“

KDO JE ČLOVĚK

Heller ve svém komentáři odmítá interpretaci pasáže, se kterou nesouhlasí: „Některí komentátoři,“ říká, chápou výraz „člověk“ v první části textu jako vztahující se pouze na Izrael. Podle tohoto výkladu byl pouze Izrael „stvořen k obrazu Božímu“. Heller tento názor odmítá: „Jen žasnu. [...] Taková interpretace je neuvěřitelná.“ Heller naopak tvrdí, že když rabi Akiva říká „člověk“, míní všechny lidské bytosti, jež jsou milovány, neboť jsou stvořeny k obrazu Božímu.

Autorem odmítnutého výkladu je Maharal. Heller jej sice nejmenuje, avšak Maharalův komentář k *Pirkej avot*, spis *Derech chajim (Cesta života)*, měl jistě před sebou. Maharal říká:

Přestože se zde říká „člověk“, nezahrnuje to celý lidský druh. [...] Jak jsme vysvětlili na mnoha místech, Izrael [...] je označován jako „člověk“. [...] Nežidé samozřejmě mají také lidskou formu, avšak nikoli její lidskou podstatu. I když u nich tuto formu nalézáme, nemá žádný význam.

Maharal hledá způsob, jak dokonale oddělit řád přirozený od nadpřirozeného, Aristotela od Tóry, Židy od Nežidů. Užívá typologie biblického Jišmaela a Edomu pro islám a křesťanství. Jišmael je mu „doplňujícím protikladem“ Izraele. Jeho vztah k Izraeli odpovídá vztahu mezi hmotou a formou. Avšak Edom je „protichůdným protikladem“ Izraele. Nežidé tedy podle Maharala mohou být pouze pozemští nebo démoničtí.

KVALITA A KVANTITA

Jak jsme popsali výše, Heller se naopak pokoušel rozdíly mezi Tórou a vědou minimalizovat. O totéž usiloval s ohledem na přirozený svět a zázraky. Podobně minimalizoval rozdíly mezi křesťanstvím a islámem – a mezi Nežidy a Židy. Ve všech svých raných spisech chápe Nežidy jako nerozlišenou kategorii, vymezenou pouze jediným a věčným protikladem k Židům, jenž je mu protikladem dokonalosti a nedokonalosti, duchovních Židů a materiálních Nežidů. Zavrhl Maharalovo rozlišení mezi „Edomem“ a „Jišmaelem“. Všechny Nežidy tak Heller chápe jako pozemské, avšak nikoli jako démonické.

Hellerova glosa, obsahující skrytou kritiku Maharala, je rozhodným a otevřeným exegetickým počinem. Uvádí ji citace Maimonidova výkladu výše zmíněného talmudického výroku, podle níž mají i spravedliví Nežidé podíl na světě, který přijde, pokud dodržují „sedm zákonů synů Noemových“, jež jsou univerzálními morálními principy, s odvoláním na Boží příkaz. S odkazem na Maimonidův výklad v *Průvodci tápajících* Heller tvrdí, že výraz „obraz Boží“ znamená schopnost uvažovat, již je nadána každá lidská bytost.

Heller nechce tvrdit, že Nežidé jsou Židům zcela rovni. V závěru svého komentáře zdůrazňuje, že Nežidé nedovádějí myšlení ke skutečné dokonalosti, jinými slovy, nedisponují poznáním Boha. Z toho důvodu prý rabi Akiva říká pouze „obraz“, nikoli „obraz Boží“. Heller také ostře rozlišuje mezi vznešenými možnostmi Nežidů a jejich stávajícím duchovním stavem. Přece však zdůrazňuje, že rozdíl je pouze kvantitativní, spočívající v dosažené úrovni dokonalosti, ale nedotýká se její kvality nebo samotného dosažení dokonalosti.

(Pro potřeby Rch je ukázka krácena, mezi titulky doplnila redakce.)

Židé zahloubaní v knihách pod plameny pogromu. Dřevořez z komentáře k pěti svátečním svitkům *Šošanat ha-amakim* (Lilie v dolínách) Mošeho Alšecha (16. stol.), Praha: 1617–1618. ŽM v Praze, sg. 2.375.

V KATYNI ZAHYNULI I ŽIDÉ

Na okraj filmu Andrzeje Wajdy

Závěrečná scéna Wajdova mrazivě působivého filmu *Katyně* ukazuje polské důstojníky v posledních vteřinách před zastřelením: jeden po druhém přebírají štafetu modlitby Otčenáš, tam, kde jsou ústa jednoho umlčena střelou do týla, pokračuje další. Jakkoli se rozhodně nechceme připojovat k těm, kdo Wajdův snímek kritizovali z pozice, že v něm není ani v náznaku zachycen osud polských Židů (jimž slavný režisér věnoval jiné, stejně geniální filmy, například *Korczaka*), přece vytane na mysl: byli v Katyni vojáci, kteří by se před smrtí Otčenáš zřejmě nemodlili? Byli mezi polskými důstojníky také Židé? Podle historických průzkumů ano. K židovským obětem patřil i vrchní rabín polské armády Baruch Steinberg. Právě proto měl na nedávnou tryznu k 70. výročí vražd letět s prezidentem Kaczyńským do Katyně také polský vrchní rabín Michale Schudrich – omluvil se, neboť shromáždění připadlo na sobotu...

Scéna z filmu Andrzeje Wajdy *Katyně*.

LÉKAŘI, PRÁVNÍCI, INŽENÝŘI...

Podle údajů článku profesora Franka Foxe (*Židovské oběti katyňského masakru*, *East European Jewish Affairs*, vol. 23, č. 1) se v internačních táborech ve Starobilsku, v Ostaszkwě, Charkově, Kozielsku a na západní Ukrajině a v Bělorusku, v nichž Sověti po rozdělení Polska zadrželi polské důstojníky, nacházelo mezi celkem 26 tisíci vězni nejméně 700–800 Poláků židovského původu. Většina z nich měla hodnost poručíka nebo nadporučíka. Nejvyšší hodnost (plukovníka) měl Jan Władysław Nelken, psychiatr.

Zastoupení Židů mezi polskými důstojníky lze vysvětlit snadno. Kromě 8000 profesionálních důstojníků zadržela NKVD polskou inteligenci: rezervní důstojníky, mezi nimiž byli i Rusové, Ukrajinci, Gruzínci, muslimští Tataři a Židé, všichni s polským občanstvím. Tihle lidé pracovali v civilu jako lékaři, zubaři, lékárníci, právníci či inženýři, což byly profese, v nichž Židé v předválečném Polsku vynikali. V Katyni pak mezi 22 tisíci zavražděnými bylo na 450 židovských důstojníků. Židovský pů-

vod byl určen podle prvního jména a příjmení, vyznání vojáků nebyla zaznamenána s jedinou výjimkou. Tou byl právě major Baruch Steinberg.

RABÍN BARUCH STEINBERG

Baruch Steinberg se narodil 12. prosince 1897 v městě Przemyslany v rabínské rodině (rabíny byli jeho otec a děd, později i jeho tři bratři). Rabínská studia absolvoval ve Vídni, poté studoval (ale nedostudoval) univerzitu ve Vilnu a později se věnoval studiu orientalistiky ve Lvově. V letech 1919–1920 dobrovolně bojoval proti ukrajinským jednotkám, zúčastnil se bitvy u Lvova. Od roku 1928 vykoná-

val funkci rabína s hodností kapitána ve třetím armádním sboru v Grodnu, poté v Krakově a roku 1936 byl jmenován majorem a vrchním rabínem polské armády. Žil ve Varšavě a byl známý jako stoupenec aktivní židovské účasti v polském státě a jako přívrženec Józefa Piłsudského. V září 1939 byl jedním ze sedmi rabínů polské armády a během bojů s nacisty působil i ve funkci duchovního pro všechny nekatolické vojáky v oblasti Krakova. Do sovětského zajetí padl na konci září a byl uvězněn v táboře ve Starobilsku. Odtud byl deportován 24. prosince 1939. Zahynul v Katyni, pravděpodobně 12. dubna 1940.

Existují svědectví, která dokumentují výjimečnou solidaritu vězňů důstojníků, mezi nimiž nehrály náboženské rozdíly žádnou roli. Bronisław Młynarski v knize *V sovětském zajetí* (vyšla roku 1974 v Londýně) píše: „Touhu po společné modlitbě dokazuje skutečnost, že židovští, protestantští a ortodoxní vězni společně navštěvovali katolické bohoslužby. Jindy jsme šli v pátek večer do ubohé kůlny, kde se stovky Židů modlily společně s kaplanem Steinbergem.“

Židovské oběti katyňského masakru mají pamětní desku na varšavském židovském hřbitově v Okopové ulici. Rabína Steinberga připomíná také pamětní tabule v armádním kostele svatě Anežky v Krakově.

NOVÉ KNIHY

Paul Pavel Eisner

NA ROZHRANÍ KULTUR

PŘÍPAD PAUL PAVEL EISNER

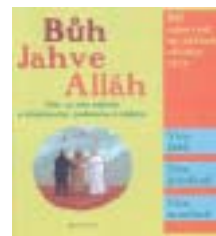
Sborník shrnuje příspěvky, které zazněly na mezinárodním sympoziu v listopadu 2008 na Univerzitě Jana E. Purkyně v Ústí nad Labem. Je věnován pražskému překladateli, publicistovi a literárnímu kritikovi Pavlu Eisnerovi (1889–1858) a problematice kulturní výměny ve střední Evropě především v první polovině 20. století. Jednadvacet studií od českých a německých odborníků má opravdu široký záběr a vysokou úroveň. Autoři zkoumají nejrůznější aspekty života a díla Pavla Eisnera: jeho místo v německé literatuře v Československu; jeho vztah k prózám Fr. Kafky, P. E. jako zprostředkovatel české, ale i slovenské literatury v německém prostředí; jako překladatel R. Rilkeho atd. Další příspěvky se zabývají Eisnerovým vztahem k vlastnímu židovství či jeho osudy v době nacistické okupace, jeho rozhlasovými projevy a pořady. Zajímavě jsou zpracovány i dobové realie, např. pražský tisk jako místo „česko-německo-židovské“ symbiózy či demografická proměna Prahy Pavla Eisnera.

(Vydala Univerzita J. E. Purkyně v Ústí nad Labem r. 2009; editoři: V. Dudková, K. Kaiserová, V. Petrbok. 289 stran, dop. cena: 251 Kč.)

Katia Mrowiecová, Michel Kubler, Antoine Sfeir

BŮH, JAHVE, ALLÁH

Podtitul této knihy zní „Vše, co nás zajímá o křesťanství, judaismus a islám“. Publikace je určena především dětem (i když zřejmě zaujme i dospělého čtenáře) a jsou v ní přístupně, přehledně, a především nedogmaticky představena tři světová monoteistická náboženství. Je rozdělena na sedm částí – základní otázky věřících; víra věřících; život věřících; modlitby; náboženské svátky a symboly; svatá místa; věřící v 21. století – a každý oddíl se základním tématem zabývá z perspektivy tří věr. Závěrečný oddíl se nevyhýbá ani takovým otázkám, jako jsou

am

„svatá válka“; „co říkají křesťané o židech a muslimech (a „co říkají židé o křesťanech a muslimech...“ atd.); „je možné dělat politiku a nemluvit o náboženství“ či „mají věřící právo zabíjet“. Knížka je vkusně graficky řešená a má pěkné ilustrace.

(Z francouzštiny přeložil Michal Pacvoň. Vydalo nakl. Garamond v Praze r. 2009; 188 stran, dop. cena: 249 Kč.)

Joan Sfar

KLEZMER. CESTA NA VÝCHOD

Po dobrodružstvích rabínova kocoura se českým čtenářům dostává do rukou další komiksová knížka francouzského malíře a režiséra Joana Sfara. Tentokrát je to divoký příběh o lásce a přátelství, a hlavně o skládání muziky. Odehrává se v Oděse před druhou světovou válkou, jeho protagonisty jsou potulní židovští muzikanti, krásná Chava a synek cikánského barona, které svede dohromady dobrodružný osud, aby skládali klezmerové písně a hráli pro nadšené publikum.

(Z francouzštiny přeložila Markéta Linková. Vydala D-Consult s. r. o. v nakl. Deus v Praze r. 2009. 111 stran. Doporučená cena: 349 Kč.)

Anna Votická

ZACHRÁNĚNA

V ŠANGHAJSKÉM GHETTU

Paměti Anny Votické zachycují životní příběh české rodačky židovského původu: její život před válkou i po ní, ale především pozoruhodný osud za války. S manželem a dětmi se jí podařilo utéct před nacisty do Šanghaje. Zde rodina žila (spolu s dalšími zhruba 20 000 Židy, kteří tu našli útočiště) od května 1940 až do konce války. Od prosince 1941, po japonském útoku na Pearl Harbor, přežívali ve značně ztížených podmínkách, i když samozřejmě nesrovnatelných s tím, co potkalo Židy v Evropě.

Vydalo nakl. p3k v Praze roku 2010. 112 stran, dop. cena 159 Kč (při nákupu přes e-shop na www.p3k.cz nebo e-mailem objednavky@p3k za 139 Kč plus poštovné).

ODEŠEL PŘEKLADATEL TALMUDU

Mirko Beneš (1966–2010)

Dne 16. března 2010 zemřel inženýr Mirko Beneš, překladatel Talmudu a několika dalších judaistických textů, např. knih Geršoma Scholema *Počátky kabaly* (vyšlo 2009) a *Kabala a alchymie* nebo výběru ze *Zoharu* (2003). V jeho pozůstalosti zůstaly překlady rozsáhlých částí Mišny a Talmudu, dokončené i rozpracované, a některé další texty.

Mirko Beneš se narodil 30. 5. 1966 v Mladé Boleslavi. Byl všestranně nadaný, měl hudební, výtvarný i literární talent, a než se začal zabývat hebrejštinou a aramejštinou, uměl výborně již několik dalších jazyků. Vystudoval střední ekonomickou školu a pak Vysokou školu ekonomickou v Praze, obor podnikové hospodářství. Jeho velkým koníčkem i povoláním se staly počítače a programování a většinu svého života pracoval jako počítačový odborník v několika firmách; jeho poslední zaměstnání bylo v IT oddělení ve firmě Akuma v Mladé Boleslavi.

Již od mládí ho sužovala chronická autoimunitní choroba, ale i přes bezpočet lékařských vyšetření a hospitalizací mu současná medicína nedokázala pomoci. Postupně také přestal pomoc očekávat a veškeré své ubývající síly věnoval po celé roky kromě zaměstnání jen svým překladům. Svůj zdravotní stav charakterizoval citací z knihy V. Moberga *Vystěhovačci*: „Někteří lidé potřebují k umírání spoustu času. Síly jim ubývají, ale život ne. Umírají den co den, ale po mnoho let. Nejsou již k ničemu, nejsou nikomu k užítku ani k radosti, a zvláště ne sobě.

Ale zemřít nemohou. Polehávají a vytrvale umírají, a proto mají tolik času, mohou se toulat po starých, známých místech.“

STARÁ MÍSTA

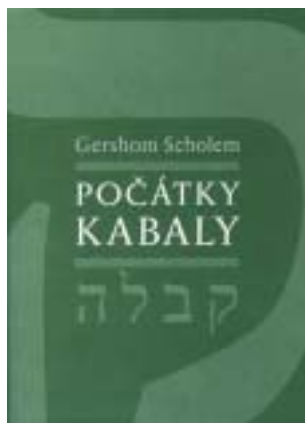
Těmi „starými místy“ se v jeho případě staly staré spisy židovské tradice. Zajímal se především o mystiku a velmi toužil porozumět Zoharu, ale brzy poznal, že bez řádného a hlubokého studia je to nemožné. Obrátil se k Talmudu, jehož studiu a zároveň i překládání se pak zcela oddal a zabýval se jím více než jedenáct let s nezměrnou vytrvalostí den co den. Pracoval na více traktátech najednou a zároveň dělal opravy v těch starších, již dokončených. Práci na celém Talmudu měl rozvrženou na 19 let, časem se pak zabýval také kabalistickými spisy

a pro potěšení si překládal z agadických midrašů. I dnes už zdaleka neúplný soupis Benešových překladů z hebrejštiny čítá desítky položek. Z Talmudu a Mišny považoval za hotových a připravených k vydání celkem jedenáct traktátů: *Berachot*, *Horajot*, *Chagiga*, *Ketubot*, *Megila*, *Mo'ed katan*, *Nida*, *Roš ha-šana*, *Suka*, *Šabat* a *Ta'anit*, starší překlad dalších dvaceti dvou traktátů potřeboval podle jeho přísného měřítká revidi, pět překladů traktátů zůstalo nedokončených. Z jeho pokusů o překlady významných kabalistických děl jmenujme vedle *Zoharu* ještě *Bahir* a *Výklad deseti sefir* Azriela z Gerony, překládal také Agadický midraš *Šir ha-širim raba* – kompletní *Kohélet raba* – 1.–3. kapitola, možná i víc), Maharala (*Ner micva* – kompletní, *Gevurot ha-Šem*, předmluvy plus 1–4, *Netivot olam*, *Netiv ha-tešuva* 1–4) apod. Leccos se ještě doplní a upřesní, až budeme moci nahlédnout do jeho počítače.

Mirko Beneš byl tichý, skromný a citlivý člověk s nezdočným duchem a s obrovskou touhou po poznání, zajímal se o různé oblasti života, což souviselo také s potřebou určitého nahledu, který bezesporu získal. V lidských vztazích byl přátelský, měl velký smysl pro humor, na druhé straně však byl velice introvertní a do svého soukromí dovolil nahlédnout pouze několika přátelům. V posledních letech poznával lidi zejména přes internet, což souviselo nejen s jeho uzavřeností, ale i s nemo-

ci, která mu nedovolovala nikam cestovat a nakonec téměř ani vycházet z domu. Zúčastňoval se mnoha internetových diskusí, kde prezentoval své poznatky a názory. Na webu zveřejnil i některé své překlady (na [olam.cz](http://www.olam.cz) výběr z Rašiho komentářů k Tóře, na grimoar.cz např. úryvek z *Pardes rimonim* od Mošeho Cordovery). Své znalosti předával velmi nezištně (překlady dával i vydavatelům zdarma) a každému byl ochoten pomoci. Velmi si cenil svobodného a tvořivého myšlení jako jednoho z nezákladnějších znaků vyspělého lidství. Jeho životem prosvítala jasná víra v Nejvyššího a Jeho řád, takže se snažil vždy řídit tím, co v tomto kontextu považoval za pravdivé.

Zemřel v Mladé Boleslavi, v domácím prostředí, tak jak si přál. es

PESACHOVÁ VEČEŘE ...a další události

/Vybráno z českého tisku/

Média, např. Českolipský deník (13. 4.), znamenala, že Židé o Jom ha-šoa čtou jména lidí, kteří zahynuli v holocaustu. Děti základní školy v Dobré v rámci projektu *Pár metrů historie* symbolicky připomněly osud Židů kresbičkami postav. ■ Sokolovský deník (20. 4.) publikoval vzpomínky židovských vězňů na „pochod smrti“, který je v dubnu 1945 náhodou zavedl do Kraslic, kde před svým uvězněním žili. Někteří se tu pokusili ukrýt. „Došel jsem skoro do města, ale moje rozedrané vězeňské šaty vzbudily pozornost, a navíc mě někdo poznal,“ vzpomíná např. V. Kassowitz. „Dali mi sice kus chleba, ale řekli mi, abych šel zpátky, nebo mě udají gestapu. Co jsem měl dělat?“ ■ Týdeník Reflex (1. 4.) přinesl obsáhlou stať o osudu švagra Adolfa Eichmanna, vojenského geodeta a čs. důstojníka Karla Lukáše. Oba s rodinami bydleli v pražské vile ve Střešovicích. Lukáš, který Eichmanna po válce kryl (tvrdil úřadům, že zemřel, a zneškodnil tak pátrání po něm), žil nerušeně v pražské arizované vile až do 60. let, pak dostal od státu větší byt. Zemřel r. 1980. ■ Prachatický deník (10. 4.) otiskl komentář „Proč jsme si připomínali Pesach“, v němž připomíná, jaký měl odchod Židů z Egypta příkladný význam pro husity a americké černocho. ■ „Sám jsem se s židovskými přáteli pesachové večere několikrát zúčastnil,“ řekl mj. v rozsáhlém rozhovoru pro Radiožurnál (31. 3.) prezident České křesťanské Akademie, prof. T. Halík. „A právě to je ta večere, kterou slavil Kristus... Čili židé tentokrát slaví svátky s námi. Já bych tímto chtěl všechny věřící židy velice srdečně pozdravit a gratulovat ke svátku Pesach.“ ■ Už několik týdnů zaplňuje světová média téma pedofilie některých katolických kněží. „Penzionovaný italský biskup Giacomo Babini rozpoutal bouři nevole výroky, že za aférou stojí Židé,“ zaznamenal server iDnes (13. 4.). Židovské představitele pobouřil i nedávný výrok vatikánského kněze R. Cantalamessy, který mediální útoky na papeže a církve přirovnal k „nejostudnějším projevům antisemitismu“. ■ Ústecký deník (22. 4.) ověřil, že zprávy o devastaci tamního židovského hřbitova (ukrytého pod navážkou) při revitalizačních úpravách se nezakládají na pravdě. ■ O problému se synagogou ve Stádcích u Opařan referuje Táborský deník (13. 4.). „Rádi bychom ji prodali, jenže nejhorší je, že je chráněnou kulturní památkou,“ stěžuje si starosta obce, „využití je složité.“ ■ Mladá fronta Dnes (21. 4.) referuje o tom, že Třebíč prodává

nejvíce zanedbaný objekt židovské čtvrti Zámostí, zvaný Krankenhaus. „Špitál je ostudou Židů,“ míní Libuše, která žije přímo v Židech,“ cituje deník reakci jedné z obyvatelk Zámostí. ■ Hospodářské noviny-Víkend (9. 4.) se pod titulkem „Inkvizice bránila upalování čarodějnic“ snaží opravit špatnou pověst inkvizice: neupálila prý zdaleka tolik lidí, jak se traduje, a navíc 90 % z nich byli, alespoň ve Španělsku, Židé. ■ MfD (16. 4.) referuje obsáhle o další ze slavných moderních brněnských budov, Vile Stiassni. Postavil ji architekt Ernst Wiesner (zahradu navrhl Otto Eisler) r. 1927 pro Alfreda Stiassneho a jeho ženu Herminu (roz. Weinmannovou), kteří „pocházeli z rodin významných židovských průmyslníků“. Majitelům se podařilo uprchnout před nacisty (zemřeli oba počátkem 60. let v Hollywoodu), v domě bydleli za války němečtí vojáci, po válce sloužil jako „vládní vila“. ■ „Míra, jakou tady ztrácí němčina svou sílu, se rovná síle, s jakou se tady vytrácí vědomí o střední Evropě. A totéž, co o němčině, lze říci i o Židech, kteří bývají nazýváni cementem střední Evropy,“ řekl mj. Hospodářským novinám (20. 4.) literární vědec J. Trávníček, v rozhovoru nad sborníkem *V kleštích dějin. Střední Evropa jako pojem a problém*, v němž soustředil eseje předních stredo-evropských autorů. „Ve střední Evropě by se neměl chválit den před večerem, tedy psát romány před archivem. Vezměte si Pétera Esterházyho. V románu *Harmonia caelestis* píše vzhlíživě o svém otci, ale později musel připojit dodatek, neboť se ukázalo, že otec spolupracoval s tajnou policií.“ ■ Pod slibným titulkem „Železný ukazuje na zámku Židy“ oznamuje Nový život (8. 4.), že největší část výstavy fotografií V. Železného v mikulovském zámku je „věnovaná pozorování u Zdi nářků“. ■ iDnes (1. 4.) přinesl zprávu o tom, že se po pěti letech rozpadá betonový památník holocaustu v Berlíně. ■ Deník Právo (9. 4.) si povšiml, že projekt Revitalizace židovských památek získal 279,7 milionu z evropských dotací. ■ Blanenský deník (12. 4.) publikoval medailon Huga Haase. ■ Víkend Dnes (17. 4.) pod titulkem „Svedl i Bardotovou“ otiskl recenzi na životopisný film o rusko-francouzském židovském hudebníkovi Sergeovi Gainsbourgovi. ■ Média (např. LN, 30. 3.) se vracejí ke kauze M. Topolánka a shodují se většinou na tom, že bývalý premiér a odstoupivší šéf ODS nemyslel své výroky o gayích, církvích a Židech hanlivě. tp

NA DALŠÍCH PADESÁT LET

(dokončení rozhovoru ze str. 7)

Nevěděli jsme ale jistě, zda tu dotaci dostaneme. Výběr památek schvalovala rada federace, jednotlivé obce vyjádřily své požadavky.

Nakonec má v projektu tři objekty Židovská obec v Brně, čtyři Židovská obec v Praze a plzeňská obec má Starou synagogu a dům šamese.

Jaké jsou hlavní podmínky realizace?

Všechny opravy a instalace expozic musejí být dokončeny do konce září 2013. Podle podmínek MK musíme vysoutěžit jednoho projektanta, jeden stavební dozor a jednu stavební firmu, což pro tak rozsáhlý projekt není praktické.

My jsme se snažili vznášet námítky, ale bohužel to jinak nešlo. Jak jsem již řekl, stavby jsou v různých fázích. Musíme všechno sladit, mít naprosto jasnou představu, co se kde bude dělat, všechno vyprojektovat, navrhnout expozice. Ty tři roky jsou krátká doba.

Předtím jsme měli daleko více času. Peníze přicházely pomalu, postupně se opravovalo, na co právě byly. Tady musíme mít všechno přesně rozvržené, postupovat podle přesného harmonogramu a všechno ohlídat. Termín je to šibeniční.

Spolupráce s ministerstvem kultury vám vyhovovala?

Peníze, které jsme z fondů Evropské unie prostřednictvím ministerstva kultury získali, jsou opravdu naprosto jedinečná šance, která se nebude opakovat. Díky jim vybrané památky opravíme, aby vydržely nějakých padesát let, vneseme do nich život. To je nádhera.

Co se týče samotné agendy, obnáší hodně složité papírování, někdy mi připadá až moc složitá, ale nepřísluší mi tuhle metodiku kritizovat. Musíme třeba posílat návrh každé faktury ke schválení, a poté teprve ke schválení samotnou fakturu, což je trochu těžkopádné, ale zase se díky tomu můžeme vyvarovat chyb. Navíc jsme se ministerstvu zavázali, že půjde o vzorovou opravu a inspiraci pro další vlastníky, jak s památkami zacházet.

Moc bych chtěl poděkovat všem lidem, kteří se na přípravě žádosti podíleli. V přípravě projektu se angažovala především Federace židovských obcí a hodně Židovská obec v Praze, která přispěla finančně, a také společnost Matana, kde se projekt připravoval.

Bez spolupráce spousty lidí by se to nikdy nepovedlo. **ALICE MARXOVÁ**

IZRAEL: Eichmann po 50 letech

Padesát let uplyne 11. května od dopadení Adolfa Eichmanna. Hlavního úředníka „konečného řešení židovské otázky“ chytili operativci Mosadu. Unesli ho z území suverénní Argentiny, jejíž perónistická vláda udržovala sice normální vztahy s židovským státem, ale zároveň umožňovala mnoha nacistům bezpečný úkryt. Dopřavili ho do Izraele, kde byl souzen a pak popraven.

Byl to vůbec největší úspěch na poli stíhání zločinců proti lidskosti. Stal se nejvýznamnějším symbolem úsilí o spravedlnost. Ale zajímavější než samotné výročí je jeho dnešní kontext.

Podívejme se, jak se za půlstoletí změnilo stíhání těch, co se podíleli na holocaustu nacistickým či se podílejí na přípravě holocaustu dalšího – na aktivitách směřujících k likvidaci Židů jako národa, židovského státu i jeho práva na existenci. Posuny se dají zaznamenat v různých oblastech.

Regionálně vzato se pozornost přesunula z Jižní Ameriky do Evropy a posléze na Blízký východ. Právně vzato už nejde o to zabránit Německu, aby vyhlásilo promlčení lhůty na zločiny nacismu, neboť celý Západ tu stojí jednoznačně za Izraelem. Jenže toto spojenectví může být narušováno i skrze technologický pokrok.

Nové technologie umožňují dokonale kopírování osobních dokladů – krádeže identity. Když letos v lednu zabil tým Mosadu v suverénním Dubaji hamásovec Mabhúha, vznikl problém. Izraelští operativci byli totiž kryti zkopírovanými pasy skutečných Britů, Irů, Němců a Francouzů, proti čemuž hned protestovala Evropská unie.

Už to není jako před padesáti lety, kdy v podstatě ilegální akci Mosadu (obešla argentinské úřady i justici) tleskal celý demokratický svět. Dnes většina západního světa Izrael kritizuje, neboť hrozbu pro Židy a židovský stát stále vidí v nacismu. V islamistech spatřuje spíše utlačované zástupce třetího světa, nanejvýš individuální teroristy, ale ne likvidační hrozbu pro Židy a židovský stát. Když tedy Mosad proti islamistům zakročí, navíc přísně vzato ilegálně (obejde dubajské úřady a sám použije kradené identity), je spor na světě.

Dopadení Adolfa Eichmanna tak připomíná dobu z jistého pohledu romantickou a nostalgickou, kdy obsazení rolí přátel a nepřátel, spojenců a protivníků bylo průzračně jasné.

PRODÁTE TEN DOMEK?

Hovoříme-li už o romantické době, připomeňme, že hlavní zdroj informací o dopadení Eichmanna představují memoáry zakladatele Mosadu Isera Harela. Svě vzpomínky vydal dvakrát, v letech 1975 a 1996. To druhé vydání, z něhož vychází i český překlad (*Dům v Garibaldiho ulici*, Paseka 2003), je přepracované a obsahuje plná jména aktérů. Nezapomínejme, že až do poloviny 90. let izraelský zákon zakazoval zveřejnit samotnou identitu činníků tajných služeb.

Harelova kniha není jen věcným zdrojem. Získala i beletristickou cenu Edgara Allana Poea, kterou udílí Asociace amerických autorů detektivní literatury. Připomíná tedy časy, kdy Winston Churchill dostal Nobelovu cenu ne za mír, ale za literaturu (za memoáry) či kdy bývalý britský rozvědčík Ian Fleming stvořil literárního Jamese Bonda. Ano, dobrý špión by měl být i dobrým literátem.

V Československu vydal k témuž tématu útlou knihu Erich Kulka s Věrou Trochtovou (*Únos ze San Fernanda*, Magnet 1968). Jistě, některé formulace v ní jsou poplatné době, třeba hanění tehdejšího západního Německa ve prospěch východního, ale Eichmannovo dopadení přiblížila dost názorně.

Před padesáti lety spočívaly problémy už v tak zásadní věci, jakou je personální obsazení komanda. Podle ideálních představ měli být jeho členy ti, jejichž rodiny nebyly přímo postiženy holocaustem, aby se tak eliminovala citová hnutí. Ale zkuste takové lidi v Izraeli najít.

V době, kdy Mosad teprve vznikal a nedisponoval školenými experty, musel angažovat de facto amatéry. Josef Kenet, vyslaný do Argentiny coby britský podnikatel John Smith, se vypytał, zda je tamní Eichmannův domek na prodej pro továrnu na šicí stroje, a hned vzbudil podezření: „Jak chce někdo stavět továrnu ve čtvrti, kde ještě není zavedena elektřina ani kanalizace?“ Nicméně 11. května 1960, kdy už šlo o vše, se únos zdařil. Zdařilo se i devítidenní čekání na přilet izraelského letadla (na 150. výročí argentinské revoluce se sjelo půl světa), zdařil se i let do Izraele s uneseným Eichmannem.

Moše Tavor (vpravo) jeden z operativců Mosadu, který se zúčastnil únosu Eichmanna. Foto archiv.

PŘIJATELNÁ CENA?

Ač psal Iser Harel své memoáry otevřeně, leccos zamlčel. Nevíme tak, zda identita „Johna Smithe“ byla vymyšlená, či ukradená, a totéž platí o případu, jehož zveřejnění je v Izraeli na pořadu dne.

List *Ha'arec* přinesl ukázkou z chystané knihy, která ozřejmí akci z 23. února 1965. Tehdy komando Mosadu v Uruguayi zabilo Herberta Cukurse, známého „kata z Rigy“ odpovědného za smrt 30 tisíc Židů.

V terénu akcí řídil operativce Anton coby rakouský obchodník působící v Holandsku. Byla ta identita vymyšlená, či ukradená? Nevíme.

Zato z izraelských médií víme, že od 70. let Mosad používá zkopírované doklady západních zemí. Operativci, kteří v roce 1973 v Norsku omylem zabili marockého číšníka a pak byli zatčeni, měli kanadské, britské a francouzské pasy. Ti, kteří byli chyceni v roce 1997 v Jordánsku při pokusu o atentát na šéfa Hamásu, měli pasy kanadské.

Letošek přinesl posun. Při zabití hamásovice Mabhúha použil Mosad pasy lidí s dvojím občanstvím, třeba britským a izraelským. A tady už se názory rozcházejí. „Není to chyba, ale strhující úspěch,“ píše *Jediot Achronot*. „Nepřítel je zabit, žádný z operativců nebyl zatčen a odhalení totožností je přijatelnou cenou.“ *Ha'arec* opojuje: „Stát nesmí legitimizovat nelegalitu. Nemůže dovolit svým institucím, aby libovolně poškozovaly občany – ani policii, ani daňové správě, ani kontrarozvědce, ani Mosadu.“ Zlaté časy dopadení Adolfa Eichmanna, řeknou si mnozí.

ZBYNĚK PETRÁČEK

Adolf Eichmann v soudní síni. Foto archiv.

Kalendárium

Před **65 lety, 5. 5. 1945**, opustili Terezín poslední příslušníci SS a o tři dny později vjely do města první oddíly Rudé armády. Na třicet tisíc vězňů ghetta a pět tisíc vězňů Malé pevnosti přestalo být číslem. Ně kterým však osud nedovolil si radost ze svobody užít. Od 20. dubna se Terezín stal cílem transportů z likvidovaných koncentračních táborů. Desetitisíce vězňů byly hnány Evropou bez jídla, v chatrném oblečení, bez možnosti jakékoli osobní hygieny a lékařského ošetření, vystaveny vražednému teroru strážců SS. Do Terezína dorazily jen zdecimované zbytky „transportů smrti“, dohromady kolem třinácti tisíc vězňů z Maďarska, Polska, Slovenska, Francie aj.; byli pološlápleni hladu, vyčerpaní, mnozí nakaženi skvrnitým tyfem. Ještě před osvobozením vypukla v Terezíně epidemie, která postihla více než dva tisíce lidí; každý čtvrtý zemřel.

Před více než **85 lety, 1. 4. 1925**, byla slavnostně v Jeruzalémě otevřena Hebrejská univerzita na hoře Skopus. Prvním rektorem se stal dr. Juda Leon Magnes, historicky první přednášku na univerzitě měl Albert Einstein (viz Rch 4/2000). Hned od počátku tu působili také učenci z českých zemí, nejvýznamněji asi pražský rodák, Kafkův přítel a spolužák, filosof **SAMUEL HUGO BERGMANN** (25. 12. 1883), od jehož smrti 16. června uplyne **35 let**. Po studiích na Karlově univerzitě (přírodní vědy a filosofie) pracoval jako knihovník pražské univerzitní knihovny. V r. 1920 přesídlil do Svaté země, kde se stal zakladatelem a prvním ředitelem Národní knihovny v Jeruzalémě. Od r. 1928 působil jako docent, od r. 1935 jako profesor filosofie na Hebrejské univerzitě, v letech 1935–38 byl jejím rektorem. V mládí patřil k ideovým vůdcům pražských sionistů, vesměs přívrženců Buberova „kulturního sionismu“.

Před **95 lety**, na jaře **1915**, vyšlo v nakladatelství Kurta Wolfa, které vydávalo mj. pražské německé autory, první vydání románu pražského bankéře a ezoterika Gustava Meyrinka *Golem*. Román, který vznikl kolem roku 1910, tedy před sto lety, je jeho bezpochyby nejlepším dílem

a také dílem nejnámějším, jež přispělo k romantizující představě Prahy jako města magického. Děj románu se odvíjí v několika časových rovinách (výchozí je čas asanace pražského ghetta), Golema pojímá Meyrink zcela jinak než autoři legend, které vznikaly v průběhu staletí: v jeho podání se do postavy homunkula obyvatele ghetta zhmotní úzkostné očekávání zla. Není bez zajímavosti, že přibližně ve stejné době vznikl v okruhu pražské německé literatury jiný světově proslulý román odehrávající se v pražských reáliích: *Proces Franze Kafky*.

Z osobností, které mají jubileum v květnu, připomínáme dvě. Před **395 lety, 26. 5. 1615**, zemřel v bádenském Balsbachu – na útěku z Wormsu, odkud byli tehdy Židé vyhnáni – r. **ABRAHAM SAMUEL BEN JICCHAK BACHARACH**. Narodil se v Mladé Boleslavi r. 1575, tedy před **435 lety**. Žák pražského Maharala, rabín v Kolíně, Pohořelích a Wormsu byl autorem řady děl (responzí, polemik s křesťany, astronomických komentářů aj.), která však většinou vzala za své při zmíněném útěku. Zachovala se ale např. jeho responza, která vydal ve své knize *Chut ha-šani* (1769) jeho vnuk r. **JAIR CHAJIM BEN MOŠE SIM-**

Hugo Steiner-Prag, ilustrace ke *Golemovi*.

SON BACH(A)RACH (1637 Lipník nad Bečvou–1702 Worms). Zajímavou osobností byla i Abrahamova žena **CHAVA**: nejen pro svůj původ (narodila se v Praze r. 1580, tedy před **430 lety**, v rodině pražského dajana r. Jicchaka ha-Kohena; její matka byla dcerou Maharala), ale i díky svému vzdělání a moudrosti. Zemřela r. 1651 v Sofii na cestě do Svaté země, kam se navzdory vysokému věku vydala jako tisíce dalších evropských Židů za hlasem falešného mesiáše Šabtaje Cviho. ■ Před **135 lety, 9. 5. 1875**, se v rodině pražského rabína narodil **VILÉM ZEMÁNEK**. Vystudoval lékařskou fakultu v Praze a hudební vědu a dirigování ve Vídni. Díky přátelským vztahům s Josefem Sukem a dalšími českými hudebníky byl pozván k hostování do České filharmonie, již pak celých patnáct let vedl. K jeho nucenému odchodu po převratu v roce 1918 (nahradil ho Václav Talich) přispělo protiněmecké a protizidovské klima v českých zemích na konci válečných let. O dva roky později, 8. 6. 1922, v Praze zemřel. **tp**

KNIHOVNA V CENTRU

(dokončení ze str. 11)

V rámci judaistické knihovny tvoří samostatnou část; knihovna tak chtěla zachovat unikátní celek, jenž umožňuje nahlédnout do vědeckého zázemí významného badatele.

Vedle slovníků, encyklopedií a judaik obsahuje sbírka také studie věnující se ranému křesťanství a byzantskému umění. Patronkami Schubertova knižního fondu jsou profesorova dcera Eva Schubertová a jeho žačka dr. Hechtová.

Součástí knihovny CJS je pravidelně rozšiřovaná dlouhodobá výpůjčka několika set judaik z knihovny sdružení *Respekt a Tolerance*, které se zabývá dokumentací historie židovských komunit v Mohelnici, Lošticích a v Úsově. (Knihovna sdružení Respekt a Tolerance je nazvána po dr. Stantonu Canterovi, jednom ze zakladatelů, spolupracovníků a mecenášů sdružení, který pravidelně obstarává nové tituly.) Knihy ze sdružení mají vedle obvyklých katalogizačních údajů vlastní registrační číslo, u něhož je uvedeno i jméno některé z obětí šoa obyvatel Mohelnice, Loštic a Úsova, jimž jsou knihy dedikovány in memoriam. Z dalších přírůstků je vedle nákupů nutné zmínit dar Jüdisches Museum, St. Pölten, které věnovalo knihovně kompletní řadu *Encyklopaedia Judaica*.

Významnou událostí pro chod knihovny bylo zavedení katalogizačního modulu knih, map a hudební knihovního systému Clavius. Tento moderní integrovaný systém umožňuje evidovat základní údaje o knize podle mezinárodních pravidel (ISBD). Knihy jsou rozděleny podle klasifikačního schématu, který se snaží reflektovat potřeby vyučujících a studentů a je přizpůsoben organizaci studia podle pěti základních modulů: dějiny Židů, dějiny židovského myšlení, židovská kultura a literatura, Židé na Moravě a praktická výuka jazyků. Do konce letošního roku by se měla dokončit základní evidence a katalogizace knihovny, což jí umožní například zveřejnit katalog na webových stránkách či postupně sdílet informace s ostatními knihovnami.

KAŽDÉ ÚTERÝ A STŘEDU

Centrum judaistických studií, které se v únoru přestěhovalo do bývalé budovy Přírodovědecké fakulty FF UP v Olomouci, získalo pro svou knihovnu reprezentativní prostory odpovídající jeho velikosti i poslání. Knihovna je přístupna každé úterý a středu 9–11.30 hod. a ve čtvrtek 14–16.00 hod. Pro studenty a veřejnost jsou výpůjčky knížek pouze prezenční. V knihovně je možno pořídit xerokopie vybraných částí knih.

DANIEL SOUKUP

ŽIDOVSKÁ OBEC V PRAZE

(společenský sál, Maiselova 18)

Jazzernyeiáda

■ V neděli **2. května** od 16.00 zveme na pořad Jazzernyeiáda, věnovaný památce **Ondřeje Ernyeie**, od jehož smrti uplynul 15. dubna rok. Hrát a vzpomínat budou přátelé, přední jazzoví interpreti, moderuje Tomáš Velínský.

Beseda o ústavě

■ Židovská obec v Praze vás srdečně zve na besedu na téma Ústava ČR, Listina základních práv a svobod (a také pověsti, které o právu kolují). Pozvání přijal předseda Ústavního soudu ČR JUDr. **Pavel Rychetský**. Moderuje Fero Bányai. Beseda se koná ve čtvrtek **6. května** od 17.00 v sále ve 3. patře.

Káva o čtvrté

■ V úterý **11. května** v 15.00 mezi námi přivítáme profesora imunologie na PF UK a ředitele Ústavu molekulární genetiky AV ČR Prof. RNDr. **Václava Hořejšího**, CSc. Pohovoří mj. o cestách české vědy, naší genetické výbavě a o prasečí chřipce. Připravil a moderuje: Honza Neubauer.

Podvečer Yvonne Přenosilové

■ Ve čtvrtek **27. května** v 15.00 bude hostem „Podvečera“ pozoruhodná herečka, Koljova babička z oskarového filmu či dohazovačka ze *Šumaře na střese*, **Lilian Malkina**. (Změna programu vyhrazena.)

VZDĚLÁVACÍ A KULTURNÍ CENTRUM ŽM V PRAZE

(Maiselova 15, P 1, 3. patro)

■ **Není-li uvedeno jinak, začínají programy v 18.00 a vstup na ně je 30 Kč.**

■ 3. 5. v 19.00: *Večer židovských autorů s violoncellem, klavírem a zpěvem*. Program: díla současných významných izraelských skladatelů Josefa Bardanashviliho, Tzvi Avniho a Joachima Stutschewského, skladby pro violoncello a klavír, sólový klavír a písňové cykly pro soprán s klavírem na texty básničky Ley Goldbergové a na texty biblické *Písně písní*. Zazní rovněž skladby Gideona Kleina i modlitba *Kol nidrej*, kterou zhudebnil německý skladatel Max Bruch. (Vstupné 60 Kč.)

■ 4. 5.: *Jak viděli a vidí svět*. Vernisáž výstavy prací XII. ročníku výtvarné soutěže vyhlášené Památkem Terezín, již se pravidelně zúčastňují žáci základních a středních škol. Vystoupí pěvecký sbor Makabara. (Vstup volný.)

■ 5. 5.: *Blízký východ včera a dnes*. Izrael – Jeruzalém islámský. Cyklus přednášek Ing. Jana Neubauera.

■ 13. 5.: *Terezín 1941–1945: tvář nuce-*

KULTURNÍ POŘADY

Ondřej Ernyeie, 1989. Foto Edward Serotta.

ného společenství. Zásadní studie pražského rodáka H. G. Adlera vyvolává už od 50. let minulého století prudké spory, především pro autorovu ostrou kritiku postupu židovských funkcionářů v terezínském ghettu. Nad oprávněností těchto výtek se na základě nejnovějšího bádání zamýšlejí ekonom prof. Jiří Kosta, bývalý terezínský vězeň, Jaroslava Milotová, editorka Terezínských studií a dokumentů, a Michal Frankl, vedoucí oddělení pro dějiny šoa v ŽMP. Moderuje Petr Brod.

■ 17. 5.: *Pestrý večer*. Vzpomínky na kulturní život terezínského ghetta se v českém denním tisku a v knihách objevují hned po válce, ale v období 1948–1957 prakticky zmizely. Divadelní historička dr. Lisa Peschel zkoumá léta 1958–1963 a pátá po tom, jak a proč se v těchto letech svedly o kulturním životu v ghettu znovu objevují.

■ 24. 5.: *Židovka aneb Žonglování se životem*. Divadelní představení Divadla Kufr. Délka představení: 70 min. (Vstup volný.) Upozornění: Představení se koná ve spolupráci s ŽOP, a to v prostorách Židovské radnice Maiselova 18, Praha 1.

■ 31. 5.: *Síla a lítost*. A. B. Jehošua je jedním z nejvýraznějších žijících izraelských prozaiků. Ve svých dílech zdařile propojuje jemnou psychologii postav, pronikavou analýzu izraelské společnosti i experimentální narativní postupy. Přednáška Magdaleny Křížové.

■ **Nedělní program pro děti a jejich rodiče:** 16. 5. ve 14.00: *Lvíček Arje slaví Šavuot*. Lvíček Arje se společně s námi dostal z Egypta až k hoře Sinaj. Čeho tam

bude svědkem? Prohlídka: pražské Židovské Město. Více o nedělních dílnách na www.jewishmuseum.cz/vkc. (Jednotné vstupné 50 Kč.)

VZDĚLÁVACÍ A KULTURNÍ CENTRUM ŽM V BRNĚ

(tř. Kpt. Jaroše 3, 602 00 Brno)

■ 4. 5. v 17.00: *Ahavat Jisrael* – vernisáž výstavy asambláží a obrazů malíře a sochaře Jana F. Kováře, která bude spojena s besedou s autorem. Pořádáno ve spolupráci se ŽOB. Vstup volný.

■ Neděle 9. 5. v 15.00: Divadlo Feigele: *Ukradený měsíc*. Do Brna přiveze dětský divadelní soubor při ŽOP pohádku L. Aškenázyho. Představení pro malé i velké připravilo VKC Brno ve spolupráci se Židovskou obcí Brno. Vstupné 50 Kč.

■ 18. 5. v 18.00: *Adolf Stránský – advokát, novinář, politik, zakladatel Lidových novin, a jeho pokračovatelé*. Mgr. Jana Čipáková přibližuje životy významných židovských osobností spjatých s Brnem. Vstupné 20 Kč.

■ 20. 5. v 18.30: *Moje dlouhé mlčení* – prezentace autobiografie knihy Eriky Bezdíčkové za přítomnosti kmotry, režisérky a dokumentaristky Olgy Sommerové. Prezentace je připravena společně se ŽOB, která zve účastníky po autorském čtení a následně besedě na přátelské posezení s malým občerstvením. Vstup 20 Kč.

■ 25. 5. v 18.00: *Zapomenuté transporty do Estonska* – další z čtyřdílného cyklu dokumentů režiséra L. Příbyla. Pořádáno ve spolupráci se ŽOB. Vstupné 20 Kč.

■ Neděle 30. 5. v 15.00: *Šavuot* – dílna pro rodiče s dětmi od 6 let. Vstup 30 Kč.

PETER BREINER**NA PRAŽSKÉM JARU**

Dne **25. května** od 20.00 vystoupí ve Dvořákově síni pražského Rudolfa slovenský hudebník a skladatel **Peter Breiner**, který v české premiéře představí svůj *Koncert pro Gioru*.

Breiner (nar. 1957) pochází z Humenného, vystudoval konzervatoř v Košicích, později se přestěhoval do Bratislavy, kde studoval hudební kompozici u skladatele Alexandra Moyzeze na bratislavské VŠMU. V letech 1980–1985 hrál s jazzovým hudebníkem Peterem Lipou. Od roku 1992 žil v Toronu a v roce 2007 se přestěhoval do New Yorku. V roce 1995 byl v USA zařazen do nahrávky série *The Best of 1995*. Věnuje se interpretaci klasické hudby, jazzu, tanga i filmové hudby a je také oceňovaným skladatelem a autorem ne-tradičních hudebních aranží děl populární hudby (např. mezinárodně oceněného CD *Beatles Go Baroque*).

LAUDEROVY ŠKOLY V PRAZE

■ **Beseda s Annou Hyndrákovou:** Dne 12. dubna se uskutečnila beseda s paní Annou Hyndrákovou. Hlavním tématem byly její vzpomínky na válku. Besedy se zúčastnili žáci 2. stupně základní školy a studenti gymnázia, pedagogové a rodiče. Setkání se konalo v návaznosti na Jom ha-šoa, během něhož se vzpomínalo na oběti holokaustu.

■ **Stolpersteine a lauderovský micva team:** Stolpersteine – kameny zmizelých – jsou pamětní kameny připomínající oběti šoa. Tyto speciální dlažební kostky se pokládají před dům, z něhož byl nějaký člověk nacisty deportován do koncentračního tábora a tam zavražděn (více o tomto celoevropském projektu najdete na www.stolpersteine.cz). Lauderovský micva team a další dobrovolníci prošli a vyčistili všechny pražské kameny.

■ **Přijímací zkoušky:** Dne 23. dubna se uskutečnilo první kolo přijímacích zkoušek do primy a 1. ročníku čtyřletého gymnázia. Informace o dalších kolech naleznete na www.lauder.cz. V průběhu předchozích dvou měsíců se uskutečnil zápis do mateřské školy Gan Jehuda. Od září přibude k stávající třídě ještě jedna třída nová.

■ **Nový zástupce pro židovskou výchovu:** Počátkem dubna odešla dosavadní zástupkyně pro židovskou výchovu Tereza Gafna Váňová na mateřskou dovolenou. Ve funkci ji vystřídala Veronika Aavit Duřbová. Mezi první akce, které pro školu organizuje, patří např. přednáška zástupce izraelského velvyslance Shahara Shelefa na téma Vznik Státu Izrael, jež se uskuteční v den památky padlých izraelských vojáků (Jom ha-zikaron le-chalalej cahal). Dále oslava Lag ba-omer, kdy se na školním dvoře uskuteční grilování, jehož se zúčastní i zástupci KKL. Všichni jsou na slavnost srdečně zváni.

■ **Pozvánka na seminář:** Dne 5. 5. od 16.30 do 18.30 hodin se v prostorách školy uskuteční seminář *Čtete s dětmi*. Lektorky Kateřina Šafránková a Květa Krüger se budou zabývat způsoby, jakými lze dětem číst, ukáží, jak je možné četbu zatraktivnit, budou se snažit zodpovědět otázky, proč je hlasitá četba důležitá, jaké knihy číst, jaké čtenářské dovednosti je možné rozvíjet či jaké prostředí čtenářství podporuje. Všechny zájemce na seminář srdečně zveme. Účastnický poplatek je 100 Kč (za účastníka, resp. rodinu) – hlídání dětí v průběhu semináře je zajištěno. *ks, ip*

WIZO

■ Milé členky a příznivkyně, naše květnová schůze se koná dne 26. 5. od 15 hodin v Maiselově ulici, výbor se sejde dne 12. 5. od 15 hodin v Jáchymově ulici. *zv*

VÝZVY ZPRÁVY

INZERCE

TURISTICKÁ SPOLUPRÁCA V 4

■ Z iniciativy Strediska židovského turistického ruchu a kultúry pri ŽNO v Budapešti usporiadali v slávnostnej sále na ulici Síp v dňoch 23. a 24. marca stretnutie pozvaných predstaviteľov, ktorí sa v krajinách Vyšehradskej štvorky zaoberajú turistikou v oblasti návštevy židovského kultúrneho dedičstva. Cieľom stretnutia, organizovaného s podporou Vyšehradskeho fondu, bolo začať perspektívnu spoluprácu.

Po úvodných slovách riaditeľky ZSIKK prítomných pozdravil riaditeľ Federácie ŽNO v Maďarsku a budapeštianskej ŽNO Gusztáv Zoltai, ktorý zdôraznil, že program je usporiadaný v rámci Stredomaďarského regionálneho operatívneho programu podporovaného Európskou úniou v programe Brána do židovskej štvrte, v ktorom si vytýčili za cieľ v rokoch 2009–2011 rozvoj a obnovu synagógy na ulici Dohány, Maďarského židovského múzea, Sály Goldmárk a zavedenie nových služieb.

Na začiatku odzneli prednášky o miestnom kultúrnom dedičstve. András Illés hovoril o poznatkoch sprievodcu turistov. Hlavná archívarka Maďarského židovského archívu Zsuzsanna Toronyi predstavila možnosti zapojenia archívu do oblasti turistiky cestou výpravného archívu, ktorý otvorí na jar 2011, a aj strediska pátrania po rodokmeňoch (program Korene).

Márton Vajda predstavil ciele židovskej informačnej domovskej stránky Jewinform (www.jewinform.hu) a činnosť novej kancelárie, ktorá bola práve v ten deň otvorená pod arkádami synagógy. Vedúci Slovenského centra židovského kultúrneho dedičstva, podpredseda ŽNO v Bratislave dr. Maroš Borský podal informáciu o Slovenskej ceste židovského dedičstva, pričom spomenul možnosť jej rozšírenia do ostatných krajín V 4; predstavil aj nový reprezentačný katalog.

V zastúpení Poľska boli prítomní dvaja mladí pracovníci krakovského múzea – Židovské múzeum Galícia, ktoré predstavil Jakub Nowakowski. Českú republiku zastupoval – na žiadosť riaditeľa pražskej obce Františka Bányaiho – riaditeľ Českého centra v Budapešti Michal Černý.

Na záver sa predstavil Maďarský židovský letný festival, ktorý v tomto roku osla-

vuje „bar micva“, už trinásť rok máme možnosť sledovať jej programy a v tomto roku okrem Budapešti budú usporiadané akcie aj v Európskom hlavnom meste kultúry v Pécsi.

V prvej etape spolupráce predstavujú zaujímavosti z oblasti židovského kultúrneho dedičstva štyroch krajín v spoločnej publikácii. Na webovej stránke Jewinform budú zverejnené informácie z krajín Vyšehradskej štvorky.

V rámci projektu *Brána do židovskej štvrte* pripravuje Maďarské židovské múzeum novú stálu výstavu, ktorej audio guide bude dostupné v slovenčine, češtine a v poľštine. *pt*

SDRUŽENÍ ŽIDOVSKÝCH ODBOJÁŘŮ A VOJÁKŮ

■ SŽOV zve své členy a příznivce na schůzi, která se koná 13. května v 10.00 hodin ve 3. patře radnice Židovské obce v Praze 1, Maiselova 18. Připomeneme si 65. výročí konce druhé světové války ve vzpomínkách pamětníků plk. MUDr. Gustava Singera, čestného občana Kyjeva, a plk. Jindřicha Heřkoviče, čestného občana Ostravy. Popřejeme k životním výročím našich členů. Prostor bude ozvučen. *eb*

INZERCE

■ Společnost 2kamen nabízí kamenné prvky do interiéru ze žuly, mramoru či pískovce. Dále provádíme restaurování kamenných prvků, schodišť, náhrobků, portálů. Kontakt: 2kamen@seznam.cz, tel.: 604 720 788.

ESTER V HARTMANICÍCH

Stalo se již tradicí, že dětské divadlo Feigele navštěvuje během roku i naše mimopražské obce, aby jim zahrálo na oslavách židovských svátků. Účastní se i festivalů židovské kultury, minulý rok v Boskovicích a Olomouci, letos v létě budou hrát v synagoze v Třebíči.

Velkým zážitkem pro malé i velké herce jsou představení přímo v nově opravených synagogách, tak jak tomu bylo i 18. dubna v Hartmanicích. V této naší nejvýše položené „horské“ synagoze zahráli herci představení *O královně Ester*, a také zazpívali a zatančili pro nadšené publikum. „Byl to velký zážitek pro nás všechny,“ řekla principálka divadla Vida Neuwirthová. „Jako bychom oživilí dobu dávno minulou a vrátili do synagogy trochu vzpomínek na ty, kteří tu před válkou žili, modlili se, slavili svátky. Pokud pojedete tím směrem, nezapomeňte se tu zastavit, návštěva synagogy stojí opravdu za to.“

mv

ŽNO BANSKÁ BYSTRICA

V **máji** srdečně blahoželáme našej členke pani Viere Mlákovéj, ktorá dňa 15.5. slávi svoje 66. narodeniny. *Ad mea veesrim šana!*

ŽNO BRATISLAVA

V **máji** blahoželáme týmto jubilantom: pani Gertrúda Bednárová – 94 rokov; pani Erika Fedorová – 86 rokov; pán Tomáš Janovic – 73 rokov; pani Verona Javorová – 88 rokov; pani MUDr. Viera Kirilčuková – 78 rokov; pani Emília Klimová – 84 rokov; pani Anna Knežová-Schönbrunnová – 87 rokov; pán Ing. Pavel Kučera – 72 rokov; pán Vladimír Lapides – 50 rokov; pani Augusta Lippová – 76 rokov; pani Valéria Lörintzy – 65 rokov; pán Ing. RICHARD Pagáč – 79 rokov; pán Ladislav Polák – 55 rokov; pani Ružena Reitmannová – 96 rokov; pán Tomáš Seidmann – 83 rokov; pán Ervín Schönhauser – 70 rokov; pán Peter Sulík – 65 rokov; pani MUDr. Maja Šteruská – 77 rokov; pani Eva Tenglerová – 91 rokov, a pani Mária Žáková – 74 rokov. Všetkým želáme pevné zdravie. *Ad mea veesrim šana!*

ŽO BRNO

V **květnu** oslavujú své narodeniny tito naši členové: pani Ilsa Brodavková, nar. 20.5. – 80 let; pan Michael Felix, nar. 14.5. – 44 let; pani Zuzana Neufeldová, nar. 4.5. – 43 let; pan Oldřich Redlich, nar. 4.5. – 59 let; pani Silvia Schullerová, nar. 6.5. – 60 let, a pan Pavel Winkler, nar. 23.5. – 64 let. *Ad mea veesrim šana!*

ŽO DĚČÍN

V **květnu** srdečně blahopřejeme těmto našim jubilantům: pani Lea Messany Rochlitz, nar. 1.5. – 43 let; pani Hana Kosejková, nar. 15.5. – 24 let; pani Silva Novotná, nar. 19.5. – 86 let; pán Alexandra Postovít, nar. 30.5. – 39 let; pan Jiří Šetelík, nar. 21.5. – 31 let; pani PaedDr. Jarmila Šulcová, nar. 1.5. – 69 let; pani Milada Ženková, nar. 5.5. – 71 let, a pani Tereza Rajska, nar. 15.5. – 26 let. *Ad mea veesrim šana!*

ŽO KARLOVY VARY

V **květnu** srdečně blahopřejeme k narozeninám: pan Jan Tichý, nar. 8.5. – 61 let; pan Petr Rubín, nar. 11.5. – 38 let, a pani MUDr. Hana Vlková, nar. 31.5. – 60 let. *Ad mea veesrim šana!*

ŽNO KOŠICE

Srdečně blahoželáme našim **májovým** jubilantom: pán Martin Bittermann, nar. 2.5. – 95 rokov; pani Gabriela Urbanová, nar. 24.5. – 94 rokov; pani Rozália Bitterman-

**ZPRÁVY
Z OBCÍ**

nová, nar. 1.5. – 90 rokov; pani Ružena Adamcová, nar. 14.5. – 88 rokov; pani Pavla Steinerová, nar. 25.5. – 86 rokov; pán Imrich Skalina, nar. 3.5. – 86 rokov; pán MUDr. Arnošt Mersten, nar. 20.5. – 85 rokov; pani Viera Figušová, nar. 2.5. – 83 rokov; pán Zoltán Breiner, nar. 22.5. – 78 rokov; pán Ing. Artúr Neumann, nar. 12.5. – 77 rokov, a pani Klára Marksteino-ová, nar. 27.5. – 76 rokov. Milým oslávencom prajeme hlavne pevné zdravie, veľa elánu a dobrej pohody! *Ad mea veesrim šana!*

ŽO LIBEREC

V **květnu** oslavujú své narodeniny pani Raja Majerová, nar. 14.5. – 57 let, a pani Ludmila Špačková, nar. 24.5. – 53 let. *Ad mea veesrim šana!*

ŽO OLOMOUC

V **květnu** oslaví životní jubilea naši členové: pani Diana Deutschová, nar. 23.5. – 68 let; pan Vasil Sadocha, nar. 26.5. – 38 let, a pani Eva Votrubová, nar. 1.5. – 24 let. *Ad mea veesrim šana!*

ŽO PLZEŇ

V **květnu** oslaví narodeniny tito naši členové: pani Eva Štixová, nar. 13.5. – 69 let; pani Eleonora Kočandrllová, nar. 14.5. – 80 let; pani Alena Růžičková, nar. 18.5. – 62 let, a pan Ing. Richard Vogel, nar. 29.5. – 84 let. Všem jubilantům přejeme hodně zdraví, štěstí a spokojenosti. *Ad mea veesrim šana!*

ŽO PRAHA

V **květnu** oslavujú narodeniny: pani Marianna Becková, nar. 17.5. – 90 let; pani Elena Borková, nar. 23.5. – 89 let; pani Májka Dohnalová, nar. 5.5. – 82 let; pani Jana-Renée Friesová, nar. 26.5. – 83 let; pani Klára Gribovanová, nar. 2.5. – 88 let; pani Louise Hermanová-Freundová, nar. 8.5. – 94 let; pani Eleonora Holešovská, nar. 11.5. – 87 let; pan Miroslav Horáček,

nar. 20.5. – 88 let; pan Josef Hruška, nar. 27.5. – 81 let; pan Jiří Pavel Kafka, nar. 2.5. – 86 let; pani Hana Klusáková, nar. 10.5. – 84 let; pan Felix Kolmer, nar. 3.5. – 88 let; pan Arnošt Lederer, nar. 14.5. – 86 let; pan Petr Liebl, nar. 11.5. – 75 let; pani Dagmar Lieblová, nar. 19.5. – 81 let; pani Noemi Makovcová, nar. 5.5. – 81 let; pani Helena Maršíková, nar. 10.5. – 84 let; pani Lilla Neuwirthová, nar. 12.5. – 86 let; pani Vlasta Nováková, nar. 27.5. – 90 let; pan Oto Novotný, nar. 31.5. – 82 let; pan Hanuš Orlický, nar. 10.5. – 84 let; pani Lydia Pásková, nar. 10.5. – 89 let; pan Igor Petrák, nar. 29.5. – 81 let; pani Eva Pokorná, nar. 17.5. – 81 let; pan Erich Reich, nar. 29.5. – 86 let; pani Ludmila Rutarová, nar. 31.5. – 90 let; pan Ctibor Rybár, nar. 25.5. – 90 let; pani Věruška Solarová, nar. 29.5. – 83 let; pani Hana Spurná, nar. 17.5. – 89 let; pani Marta Strudlová, nar. 6.5. – 96 let; pani Věra Vrbová, nar. 15.5. – 87 let; pani Jana Wolfová, nar. 10.5. – 84 let, a pani Markéta Zádorová, nar. 7.5. – 87 let. Přejeme dobré zdraví a hodně pohody. *Ad mea veesrim šana!*

Úmrtí:

Dne 15.3. zemřela ve věku 63 let pani Irena Lorencová. Se zesnulou jsme se rozloučili 16.3. na Novém židovském hřbitově. *Zichrona livracha!*

ŽNO RIMAVSKÁ SOBOTA

V mesiaci **máj** majú sviatok narodenín: pani Júlia Weiszová, nar. 5.5. – 87 rokov; pani MVDr. Anna Tömösváryová, nar. 24.5. – 62 rokov, a pán Egon Lenner, nar. 30.5. – 78 rokov. Prajeme našim členom pevné zdravie. *Ad mea veesrim šana!*

ŽO TEPLICE

V **květnu** oslaví narodeniny tito naši členové: pani Judita Augustová, nar. 25.5. – 62 let; pani Kateřina Kafková, nar. 16.5. – 44 let; pani Bína Herskovičová, nar. 28.5. – 86 let; pani Elfrieda Navrátilová, nar. 2.5. – 78 let, a slečna Marta Krásová, nar. 8.5. – 24 let. *Ad mea veesrim šana!* Přeje celá teplická obec.

Úmrtí:

Dne 17.3. zemřela ve věku 84 let pani Ljuba Římanová.
V březnu zemřela ve věku nedožitých 63 let pani Anna Vondráková (Reinmannová).

ŽO ÚSTÍ NAD LABEM

V měsíci **květnu** oslaví narodeniny predsedu obce pan Bedřich Heller a pan David Nebeský. Jmenovaným přeje celá obec hodně zdraví a pohody.

KONDOLENCE DO POLSKA

Po tragické smrti polských představitelů a osobností cestou na tryznu za tisíce polských důstojníků zavražděných za druhé světové války sovětskou NKVD napsal ve své kondolenci výkonný ředitel Amerického židovského výboru David Harris: „Prezident Kaczyński, s nímž jsem se seznámil, když působil jako varšavský starosta, byl oddaným synem Polska, odvážným aktivistou v boji proti komunistické okupaci, hrdým vůdcem dnešního demokratického Polska a spolehlivým přítelem Spojených států a transatlantického spojení. Navíc se významně zasadil o novou kapitolu vztahů mezi Polskem a židovským národem a byl důsledným příznivcem strategického spojení mezi Polskem a Izraelem.“ Ke kondolencím z celého světa se připojili i izraelští reprezentanti, prezident Peres a premiér Netanjahu; oba mj. zdůraznili úlohu Lecha Kaczyńského při zlepšování polsko-izraelských vztahů.

MAĐAŘI PROTI ANTISEMITISMU

Desítky tisíc Maďarů, většinou Židů, vyšly 18. dubna večer do ulic na protest proti antisemitismu. Demonstrace se účastnili i státní a náboženská představitelé, diplomati, akademici a umělci. Lidé si připomněli 66. výročí zkázy maďarských Židů: na jaře 1944 byli zahánáni do ghetta a poté na půl milionu z nich deportováno do Osvětimi a dalších táborů smrti. K demonstrantům promluvil premiér Gordon Bajnai a mj. řekl: „Fašistické polovojenské jednotky už po ulicích Maďarska pochodovat nikdy nebudou.“ Narážel tím na Maďarskou gardu, státem zakázanou strukturu vytvořenou podle fašistických Šípových křížů. Gardu sponzoruje strana Hnutí za lepší Maďarsko, známá jako Jobbik. V dubnových volbách získala tato strana, jíž je vlastní otevřený rasismus vůči Romům a Židům, historické odkazy na maďarské fašistické organizace a diktaturu admirála Horthyho, 17 % hlasů a poprvé se dostala do maďarského parlamentu.

BRITÁNIE PŘIJME JEMENSKÉ ŽIDY

Velká Británie zřejmě přijme Židy žijící v Jemenu, pokud jsou státem perzekvováni a mají příbuzné v Anglii. List *Independent* napsal, že britské ministerstvo zahraničí jedná s jemenskými úřady o přestěhování 20–30 rodin, které žijí v severní části Jemenu, ve městě Raida. Tito lidé se obávají o svou bezpečnost, protože v oblasti se množí násilnosti, zabíjení a nucené konverze, které má na svědomí kmen Šia al-Huthí podporovaný al-Káidou. V loňském roce se podařilo dostat z Jemenu přes sto

ZPRÁVY ZE SVĚTA

Ferrara, 16. stol. Židovská přítomnost ve městě je doložena od r. 1088.

Židů, kteří měli příbuzné v USA a byl jim zde udělen azyl. O status uprchlíků budou moci jemenští Židé požádat i v Británii.

KNIŽNÍ VELETRH VE FERRAŘE

V italské Ferrarě se v dubnu konal první italský židovský knižní veletrh. Trval pět dní a představil návštěvníkům na 1500 titulů v italštině zabývajících se židovskými tématy nebo napsaných židovskými autory. Uskutečnila se též řada doprovodných akcí, besed a autogramiád. Ve Ferrarě, historickém městě s kdysi početnou židovskou obcí, má vzniknout národní Muzeum italského judaismu a šoa.

OBAMOVA OBLIBA KLESÁ

Popularita prezidenta Baracka Obamy mezi americkými Židy klesá. Zatímco loni v květnu dosahovala astronomických 79 %, letošní průzkum Amerického židovského výboru ukázal, že s Obamovou politikou souhlasí 57 % Židů a 38 % ji odmítá. Celamerický průzkum ukazuje podobný pokles: letos s prezidentem souhlasí 48 % voličů, loni to bylo 63 %. Jádrem poklesu oblíbenosti u židovských voličů však není Obamova politika vůči Izraeli, ale politika domácí – především způsob provedení zdravotnické reformy a hospodářská situace země.

CENA PRO JEHOŠUA SOBOLA

Jednasedmdesátiletý dramatik, spisovatel a režisér Jehošua Sobol získá v květnu vý-

znamné izraelské divadelnické ocenění: Cenu za celoživotní přínos. Obdrží ji za „ztvárňování námětů, které jsou zásadní pro izraelskou a židovskou existenci“. Sobol, který vystudoval filosofii na Sorbonně a začínal jako novinář a povídkář, je autorem více než šedesáti divadelních her (triptych *Ghetto*, *Adam a Podzemí*, *Židovská duše*, *Svatební noc*, *Židovské války*, *Jeruzalémský syndrom* aj.). Sobolova dramata se inscenují v Izraeli, v Evropě i v USA a získal za ně již řadu mezinárodních cen.

PSI, KTEŘÍ UMĚLI HEBREJSKY

Deník *Ha'arec* přinesl příběh manželů Menzelových a jejich psů sestavený na základě archivních materiálů v Ústředním sionistickém archivu v Jeruzalémě. Menzelovi pocházeli z Vídně, kde se roku 1915 vzali a poté přestěhovali do Lince. Manželka Bettina vystudovala psychologii, biologii a biochemii, manžel Rudolf byl lékař. Ve dvacátých letech společně založili školu na výcvik psů a studovali jejich psychologii. Okolí je považovalo za bláznů, nicméně psi, kteří prošli výcvikem u Menzelů, nacházeli využití jako obranářů či pomocníků rakouské policie. Jejich výuka měla ještě jednu zvláštnost: probíhala v hebrejštině. Menzelovi byli totiž sionisté a za svou povinnost považovali, aby své psy nabídli i Židům v jišuvu, lidem, kteří žili ve Svaté zemi v osamělých nehlídávaných osadách. Psi šáci tedy museli znát základní povely v hebrejštině a hebrejské příkazy se museli naučit i jejich psovodi, včetně rakouských policistů, a dokonce němečtí vojáci, neboť o výborně vycvičená zvířata projevila zájem německá armáda a používala je i poté, co se k moci dostali nacisté. **am**

רוש חודש
רוש חודש

Vydává Federace židovských obcí v ČR, Maiselova 18, 110 01 Praha 1, IČO: 00438341, www.fzo.cz Redakce a administrace: Izraelská 1, 130 00 Praha 3, Telefon / fax 242 487 330, e-mail: roschodes@sefer.cz. Redakce: Jiří Daniček, Alice Marxová, Tomáš Pěkný (šéfredaktor). Sekretariát a výtvarná spolupráce: Anna Tomášková. Vychází měsíčně, nevyžádané rukopisy se nevracejí. Číslo indexu 47 680. Distribuci pro předplatitele provádí v zastoupení vydavatele společnost Mediaservis s.r.o., Zákaznické centrum Moravské nám. 12D, 659 51 Brno, tel.: 541 233 232; fax: 541 616 160, e-mail: zakaznickecentrum@mediaservis.cz, reklamace: 800 800 890. Předplatné pro Slovensko MAGNET press, Slovakia s.r.o. P.O. Box 169, 830 00 Bratislava, tel.: 00421-2-67201931-33, fax: 00421-2-67201910 (20,30), e-mail: predplatne@press.sk. Předplatné do zahraničí vyřizuje administrace Roš chodeš. MKČR E922, ISSN 121074 68. Toto číslo vychází 30. 4. 2010. **Cena 15 Kč (SR: 0,93 €)**